

Araştırma Makalesi • Research Article

An Assessment of The Turning Points in Modern Syrian History

Alpaslan Öztürkci*

Abstract: Throughout its modern history, Syria has struggled to achieve socio-political stability due to a combination of internal and external dynamics. The collapse of the classical Ottoman order, the establishment of the French Mandate after the First World War, the failure of the liberal democratic system after independence, subsequent waves of military coups, and the rule of the Assad regime constitute the main turning points of instability in Syrian history. Syria's multi-ethnic society is deeply divided along religious, ethnic, and sectarian fault lines, creating fertile ground for socio-political fractures. Alongside imperialist designs targeting Syria, regional dynamics have further distanced the country from national unity, exacerbating the erosion of its internal structure. Thus, Syria's modern history has also been characterised by political polarisation and social conflict, primarily driven by military coups and various forms of political violence. This study examines modern Syrian history through its key turning points, spanning the period from the second half of the nineteenth century, when the effects of modernization were more keenly felt in the region, to the Syrian civil war that began in 2011. It attempts to demonstrate the internal and external dynamics of ruptures in Syrian history.

Keywords: Modern Syrian History, Political Instability, Major Turning Points, Military Coup.

Modern Suriye Tarihinin Kırılma Noktaları Üzerine Bir Değerlendirme

Öz: Suriye modern tarihinde çeşitli iç ve dış dinamiklerin etkisiyle sosyo-politik istikrarı sağlayamamış bir ülkedir. Tarihsel süreçte klasik Osmanlı düzeninin bozulması, I. Dünya Savaşı sonrasında Fransız mandasının kurulması, bağımsızlığı sonrasında liberal-demokratik sistemin başarısızlığı sonrasındaki askeri darbe dalgaları ve Esadların iktidarı, Suriye tarihinde istikrarsızlığın ana kırılma noktalarını oluşturur. Suriye'nin dini-etnik-sekteryan bağlamda derin fay hatlarıyla bölünmüş çoklu toplum yapısı sosyo-politik kırılmaların zeminini oluşturmuştur. Suriye'ye yönelik emperyalist tasarımlar ve çelişkilerin yanında bölgesel denklemlerde iç yapısı fazlasıyla aşınmış ülkeyi, ulusal birlikten uzaklaştırmıştır. Böylece Suriye'nin modern tarihi, askerî darbeler başta olmak üzere çeşitli siyasal şiddet araçlarının belirleyici olduğu politik kamplaşmaların ve toplumsal çatışmaların da tarihi olmuştur. Bu çalışma modernleşmenin bölgeye yansımalarının daha yoğun hissedilmeye başlandığı 19. yüzyılın ikinci yarısından 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşına kadar devam eden tarihsel kesitte modern Suriye tarihini ana kırılma noktaları üzerinden tartışma çabasının ürünüdür. Çalışmada Suriye tarihindeki kırılmaların iç ve dış dinamikleri gösterilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modern Suriye Tarihi, Siyasal İstikrarsızlık, Ana Kırılma Noktaları, Askeri Darbe.

* Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORCID: 0000-0003-2877-8415 alpaslanozturkci@yyu.edu.tr

Cite as/ Atf: Öztürkci, A. (2026). An assessment of the turning points in modern Syrian history. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 682-710 <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1851914>

Received/Geliş: 30 Dec/Aralık 2025

Accepted/Kabul: 27 Feb/Şubat 2026

Published/Yayın: 30 Apr/Nisan 2026

e-ISSN: 2149-4622. © 2026 The Author(s). This article is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial4.0 International License (CC BY-NC 4.0): <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Introduction

Syria, owing to its historically dominant position in the Eastern Mediterranean, has long been one of the geographies that attract attention in geopolitical terms, while its role as a transit corridor in global trade has made it a focal point in the geoeconomic context. It has functioned as a strategic crossroads that global system-shaping actors and regional powers have repeatedly sought to control. The lands of Syria—more commonly referred to by Muslims as Bilad al-Sham—were taken from the Mamluks, who had ruled the region since the thirteenth century, following the Egyptian campaign of Yavuz Sultan Selim in 1517. This event marked the beginning of nearly four centuries of Ottoman rule in the region. Until the fifteenth century, the Syrian region had displayed a relatively stagnant economic and commercial profile; however, its level of prosperity began to change visibly with the political and socio-economic advantages of becoming part of a vast imperial administration. Under the security umbrella provided by the Ottoman Empire, Aleppo experienced a remarkable expansion in its commercial capacity, while Damascus's central role in pilgrimage routes contributed significantly to the growth of its economy. In these cities, whose populations began to increase from the sixteenth century onward, the city walls gradually lost their function and suburban neighborhoods began to emerge (Schayegh, 2021). For a long period, the Ottoman state governed the region directly through governors appointed from the imperial center. Nevertheless, local elites who had retained influence from the Mamluk period managed to preserve a certain degree of their political power. This situation occasionally led to tensions between the center and the periphery and gave rise to various rebellions, as exemplified by the uprising of the Governor of Damascus, Canbirdi al-Ghazali, in 1520 (Okur & Salik, 2016). However, during the classical period of the Ottoman Empire, the state did not encounter serious difficulties in governing the region. Governors appointed from the center, together with judges (kadis) and Janissaries, cooperated with the urban Sunni elites of Syria and established authority in the region through an approach often described as the Ayan policy (Cleveland, 2008). The status quo thus established persisted without facing any major threats until the nineteenth century. Although the various ethnic or sectarian groups in Syria identified themselves as Arab, Sunni, Alawite, or Druze, their loyalty to the sultan largely continued (Fieldhouse, 2006). From the mid-nineteenth century onward, however, the Ottoman Empire's reforms in the land regime and its efforts to reinforce authority through centralization created a series of tensions between the local notables and the imperial center, thereby unsettling the existing status quo. Nevertheless, the region remained under Ottoman political control. Following the First World War, the establishment of the French Mandate administration in Syria produced another major rupture in its modern political history. This period laid the groundwork for political conflicts—often characterized by religious and sectarian dimensions—that would continue in Syria up to the present day. After Syria gained independence, two major waves of military coups between 1946 and 1970 constituted another critical turning point by preventing the establishment of political stability. Although the rise of Hafez al-Assad to power brought a degree of relative stability—primarily maintained through intelligence-based methods that frequently involved coercion and violence—it gradually generated significant resentment, particularly among the Sunni population. Ultimately, under the influence of the Arab Spring, a large-scale civil war erupted in 2011.

Purpose

Syria's geopolitics and geoculture constitute two structural dynamics that have generated political instability throughout its modern history. While its dominant geopolitical position over the Eastern Mediterranean and the Middle East has intensified imperial rivalries and struggles for hegemony over the country, its geocultural structure—historically characterized by a multi-communal society shaped by religious, sectarian, and ethnic diversity—has rendered the country vulnerable to external interventions. In this context, Syria has transformed into a geography marked by internal conflicts, power struggles between the large landowners of Damascus and the bourgeoisie of Aleppo, and the frequent use of various instruments of political violence, most notably military coups. This study seeks to interpret the modern history of Syria through several major historical turning points, each of which largely generated new forms of instability. These include the disintegration of the classical Ottoman order, the

establishment of the French Mandate administration, successive waves of military coups, and the rise of the Assad regime-whose rule, despite providing a degree of relative stability, contained inherent conflict potential that constitutes one of the structural causes of the conflicts that continue to the present day.

Method

In this study, the major turning points in Syrian history are examined within a period extending from the late nineteenth century to the early twenty-first century. The political, socio-economic, and cultural dynamics underlying the persistent instability in Syria are analyzed. In accordance with the nature of the subject, the study employs document analysis, one of the qualitative research methods. The method followed contributes to the scientific examination of the subject in several respects. First, in document analysis, rather than focusing on features that can be measured through numerical data, the approach seeks to obtain objective information developed through “why” and “how” questions, and to interpret these findings and draw inferences from them. Second, the study addresses a topic that requires engagement with both domestic and international literature through written documents, thereby ensuring diversity in sources. In accordance with the stages of the document analysis method, primary and secondary sources related to the subject were first reviewed. The data obtained were then classified, reduced, and organized. Subsequently, the data were analyzed in order to reach the findings. These findings were discussed and interpreted within the framework of the objective approach of historical scholarship, and conclusions were drawn accordingly.

Findings and Discussion

I. Finding and Discussion: The Disintegration of the Classical Ottoman Order

The disintegration of the classical Ottoman order represents the first major rupture in the modern history of Syria. By the end of the nineteenth century, three critical developments profoundly destabilized the status quo that the Ottoman Empire had established in Syria. The first of these was the transformation of the land regime, carried out under the pressure of both internal and external dynamics. As the Ottoman Empire gradually began to lose its former strength, it encountered increasing difficulties in defending its borders and became unable to maintain the existing order not only in foreign policy but also in its internal administrative functioning. In order to finance the treasury in the face of prolonged wars and territorial losses, the state introduced changes to the land system. It transitioned from the timar system to iltizam (tax farming), and later to the malikâne system (lifetime tax farming). The primary objective of these changes was to meet the treasury’s growing need for cash revenue. These transformations in the land regime had significant political consequences for Syria. First and foremost, actors such as pashas, members of the ulema, and Janissaries evolved into local power centers that gradually eroded the authority of the sultan. Particularly in cities such as Aleppo and Damascus, they instigated various rebellions that weakened the state’s authority in the region. Among the most notable of these were the rebellions of Fakhr al-Din Ma’an, Abaza Hasan Pasha, and Ali Pasha. Another consequence of the changes in the land regime was the strengthening of ayan families (local notables). Through the malikâne system, these families acquired ownership over lands and accumulated considerable wealth. At the same time, they consolidated their intermediary role between the imperial center and the provinces, thereby deriving significant political influence from this position. The Sunni al-Azm family of Damascus, often described as an aristocratic Ottoman family, provides a notable example of such families that gained prominence by mediating relations between the state and the local population. Having entered the service of the Ottoman state from the time of the region’s conquest, the al-Azm family accumulated wealth through the iltizam and malikâne systems and held various administrative positions in key centers such as Damascus, Aleppo, and Tripoli (Önhon, 2021; Okur & Salik, 2016). It is also understood that this family maintained close relations with Turkey during the Republican period. According to a report published in the Syrian newspaper al-Sahra on 18 August 1954, Khalid al-Azm held meetings with the Turkish Ambassador in Damascus and the Consul General in Aleppo “regarding internal and external issues concerning Syria” (Republic of Türkiye, Presidency of State Archives, Republican Archives (BCA), 030.01/104.650.1, 2, 31 May 1954).

Second, the state's centralization efforts and the inevitable problems it encountered with semi-autonomous local power centers in Syria constituted another major development. In the nineteenth century, the Ottoman Empire initiated attempts to restructure itself through a modern bureaucracy, in line with the international conjuncture, in order to preserve its territorial integrity. The primary target of centralization in Syria was the Sunni notables, who were the decisive actors in both politics and society in the region. The Ottoman bureaucracy was aware that strengthening the ties between Syria and the imperial center would be difficult without first curbing the power of the local notables. However, the centralization efforts that began during the reign of Mahmud II and continued with the Tanzimat reforms—defined by İnalçık (2019) as practices that transmitted Western administrative and political institutions through bureaucratic means and as liberal reforms—failed in the Syrian region. Rebellions broke out in cities such as Damascus, Aleppo, and Jerusalem, often resulting in the expulsion and at times even the killing of Ottoman administrators appointed to these areas. During the Tanzimat period, the councils established under the leadership of Mustafa Reşit Pasha—designed to allow greater participation of local representatives in the administrative, legal, and financial affairs of the provinces—produced a paradoxical effect in the context of centralization. These local councils, which evolved into instruments that strengthened the power of the Sunni notables, compelled the Ottoman state to revert to a form of the *ayan* policy, thereby necessitating renewed cooperation with the urban Sunni elites. Parallel to the failure of centralization efforts in urban centers, similar initiatives in rural areas also proved largely unsuccessful. In mountainous regions such as Jabal al-Druze and Jabal Nablus, local leaders continued to govern their territories largely independently from the imperial center. Ottoman military campaigns in Syria generally failed to achieve lasting results, despite partial successes in the Alawite regions (Okur & Salik, 2016).

The final factor that destabilized the regional status quo in the nineteenth century was the developments related to Syria's integration into the world economy. Major Syrian cities—particularly Damascus and Aleppo—became part of the global economy during a critical period that began in the 1770s and continued until the 1850s (Schayegh, 2021). This development facilitated the penetration of modern Western influence into Syria—even under Ottoman rule—and paved the way, at least in cultural terms, for the emergence of Arabism. Recognizing that European influence could transform into a nationalist wave, the principal policy of Abdülhamid II toward the region was to prevent the socio-economic integration of Syria into Europe (İnalçık, 1999). At the same time, as Karpas (2009) notes, he entered into what may be described as an ethno-linguistic struggle with the Arabs. In this context, Abdülhamid II sought to strengthen the ties between the Arab provinces and Istanbul through the ideology of Islamism, grounded in a centralized understanding of the caliphate, in order to preserve the territorial integrity of the state. He implemented the *Ayan* policy more forcefully than before. On the one hand, he appointed more members of the local notables to bureaucratic positions; on the other, he increasingly recruited the children of notable families into schools in the imperial center and into the military. He treated the status of Turkish as the official language as a matter of sovereignty and preserved it accordingly (Ortaylı, 2012). Although the policies of the Sultan-Caliph created a partial barrier against the rise of Arab nationalism, they could not prevent what came to be known as the “Arab Awakening” in Syria. Indeed, many of the principal theorists of Arabism were Christian Arabs living in the greater Syrian region. Their intellectual mentors were often British and French imperial actors, and they in turn became influential teachers of Muslim Arab nationalists (Lewis, 2017). Within their ideological programs, they portrayed the Ottoman state as an “imperialist” regime that hindered Arab development and independence. In the formation of this approach, liberal literary and scholarly associations in Beirut, as well as educational institutions such as the Syrian Protestant College (later renamed the American University of Beirut) and the French Jesuit College, together with closely associated Christian Arab intellectuals, played a significant role. Abdülhamid II did not compromise on this matter; in response to the schools established by missionaries and colonial powers, he opened numerous Turkish schools in the region and maintained the official status of the Turkish language (Ortaylı, 2012; Kireççi, 2012). However, during the rule of the Committee of Union and Progress, the status quo that had been

established in the region through the Ayan policy during the reign of Abdülhamid II was ultimately disrupted.

The Committee of Union and Progress (CUP) administration took action against the highly inflated and cumbersome bureaucracy and reduced the number of state officials. Although these measures angered many members of the bureaucracy as well as numerous Arab families who had come to occupy administrative positions in the provinces almost as hereditary posts, the CUP maintained relatively cordial relations with the Arabs-like with other elements of the empire-during the early years of its rule. An Arab–Ottoman Brotherhood Committee was even established during this period. However, this atmosphere of cooperation proved short-lived. In its second phase in power, the CUP rapidly evolved into an authoritarian single-party regime, and during this process tensions emerged between Arab political actors and CUP leaders. During the First World War, a certain degree of centralized authority was re-established in the region under the authoritarian administration of Cemal Pasha, one of the leading CUP figures who was appointed governor of Damascus. Nevertheless, Cemal Pasha's execution of several Arab leaders—many of them members of the Arab nationalist organization al-Fatat—on the grounds that they were preparing a rebellion in collaboration with France completely severed the ties between the CUP administration and Syrian Arab nationalists (Cleveland, 2008; Arı, 2014). When the Ottoman Empire was defeated in the First World War, it was forced to withdraw from the greater Syrian region. Following this development-which marks the most significant rupture in modern Syrian history-the country has never fully achieved socio-political stability. As will be discussed in greater detail in subsequent sections, the relative stability that emerged during the rule of Hafez al-Assad was temporary and sustained through a dictatorial regime whose legitimacy was constantly questioned, since it did not rest on the consent of the broad majority of the population. In fact, this period itself laid the groundwork for a new and profound instability.

II. Finding and Discussion: The Establishment of the French Mandate in Syria

During the First World War, the Allies divided the Middle East into spheres of influence, and Syria was placed under French control. In an attempt to prevent the imposition of the French mandate, Faisal declared Syria's independence. In July 1919, this declaration was ratified by the Great Syrian Congress, which subsequently proclaimed Faisal as the King of Syria. France responded harshly to Faisal's efforts: Damascus was bombarded, and Syrian forces were defeated. France continued to insist on the mandate at the San Remo Conference and later secured its recognition by the League of Nations (Khadduri, 1951; Cleveland, 2008; Duman, 2010).

Syria's value to France consisted of a complex combination of political-strategic, religious, and economic factors. France recognized that the security of its North African colonies could only be guaranteed if it established itself as a Mediterranean power. Achieving this strategic goal required control over Syria and Lebanon. French investments in the region's trade, railways, and ports-particularly from the nineteenth century onward-reflected the underlying strategic motivations behind France's economic interests in the region. Additionally, since Napoleon's Egyptian campaign, France had assumed a religious mission to protect the Catholic Maronites in Lebanon (Iorga, 1948). Of course, the policy of positioning Christians as a counterbalance to Muslims served a political objective masked by a religious rationale.

The mandate administration established in Syria was designed to protect the French interests outlined above, largely disregarding the political, religious-cultural, and socio-economic realities of the region. In pursuit of this objective, France intensified regional differences along religious, sectarian, and ethnic lines and provided extensive opportunities for heterodox and minority groups, mainly of rural origin, to access critical positions within the military. The Sunni majority was effectively divided into two separate administrative units centered around Damascus and Aleppo, while the Alawites and Druze were granted separate administrative entities, creating conditions that could eventually lead to their detachment from Syria. Lebanon was separated from Syria and established as an independent state (Önhon, 2021). This divide-and-rule policy aimed to undermine Syria's political unity and prevent the formation of a cohesive national identity that could oppose the French mandate. France further

destabilized Syria by structuring the military in a way that favored heterodox minorities. Elite units such as the “Troupes Spéciales du Levant” (Special Troops of the Levant) were staffed with a disproportionately high number of officers from minority groups, severely disrupting the country’s political balance. The ultimate goal was to create an armed force dominated by minorities that could serve as a counterweight to the Sunni majority in the future. It is important to note that France’s policies of polarization were largely successful in generating political instability. Minority officers, particularly of Alawite and Druze origin, who rose to positions of significant influence within the military, played leading roles in numerous coups and became a fundamental factor in Syria’s inability to achieve lasting political stability for many decades.

Syria’s complex realities often forced France, which struggled to maintain political control in the region, to adopt more rational policies at times. In this context, in 1924, France merged the states of Aleppo and Damascus, predominantly inhabited by the Sunni majority, into the State of Syria. The new administrative unit also encompassed other major Sunni cities, including Hama and Homs. In these four key Sunni-majority cities, France appears to have followed an approach similar to the Ottoman Ayan Policy, cooperating with the pre-capitalist urban bourgeoisie and large landowners who controlled political and social life, in order to maintain the mandate with minimal friction.

However, contrary to French expectations, the process was marked by rebellions and cycles of conflict and negotiation. At the beginning of the mandate, particularly in the Aleppo region, uprisings in Syria occurred in a coordinated manner with the Ankara Government in Turkey, which was leading the national liberation struggle. For instance, the revolt initiated in Aleppo by Ibrahim Hannanu can be considered an extension of the Turkish National Struggle (*Milli Mücadele*). The resistance in Aleppo was supported by the Ankara Government, and Kuva-yi Milliye forces clashed with the French in the region. Hannanu himself later admitted in court that his actions had been supported by the Mustafa Kemal Government in Ankara. Furthermore, local Turkish communities in Syria established Müdafaa-i Hukuk Societies, similar to those in Anatolia. Another uprising occurred in the Alawite region, organized by Sheikh Salih Ibn Ali, also supported by Ankara. These uprisings, occurring intermittently, were only brought under control following the Ankara Agreement between Turkey and France. The Ankara Agreement caused significant disappointment in Syria, particularly among nationalists such as King Faisal, for whom the idea of a federation with Turkey had been popular in the early 1920s. The agreement, especially in Aleppo, extinguished hopes of unification with Turkey and shifted aspirations toward a united Syrian state (Okur, 2009).

The largest revolt against the French Mandate was organized in 1925 by the Druze leader Sultan Pasha al-Atrash, in coordination with Arab nationalists in Damascus. Sultan Pasha captured the city, prompting France to bomb Damascus extensively, leaving it in ruins. Despite this, the revolt was not suppressed until 1927 (Ari, 2014). This uprising served as a significant warning to both France and Arab nationalists, compelling them to pursue a more realistic path. In 1928, France allowed elections in Syria, leading Arab nationalists to realize that the country’s independence could be achieved through negotiated political compromise. Under the leadership of pioneers such as Shukri al-Quwwatli and Hashim al-Atassi, the National Bloc was formed and secured a parliamentary majority. From then until Syria’s independence in 1946, the internal political landscape was dominated by a series of conflict-compromise cycles between the French administration and the National Bloc, largely composed of Sunni notables, many of whom had previously been members of Arab nationalist organizations like al-Fatat. The constitution prepared by the National Bloc emphasized Syria’s territorial integrity, leading the French representative Ponsot to dissolve the parliament. New elections in 1932 again returned the National Bloc to parliamentary majority. The victory of the Socialist Leon Blum in the 1936 French elections shifted French policy in favor of Arab nationalists, as the new government was willing to recognize an independent Syria, including the Alawite and Druze regions, in exchange for certain privileges (Okur, 2009). However, a change in the French government in 1938 prevented the agreement from coming into effect, as the parliament refused to ratify it (Ari, 2014). The French approval of Hatay’s annexation to Turkey in 1939 further strained France–Syria relations. Arab nationalists

perceived this as a conspiracy against Syria, while Turkey's successful irredentist move in acquiring Hatay is regarded as one of the most critical events in modern Syrian history. The annexation of Hatay became a key factor in the alignment of Syrian foreign policy against Turkey, setting the stage for long-term tensions in Turkey–Syria relations.

III. Finding and Discussion: The Failure of the Liberal-Parliamentary System and Waves of Military Coups

Syria was recognized as an independent state by the United States, the Soviet Union, and the United Nations in 1945. Since French troops were still present in Syria, its independence was only legal (*de jure*). On April 17, 1946, when French troops fully withdrew from Syria, the country became *de facto* independent. After gaining independence, the establishment of a liberal-parliamentary system in Syria led to political upheavals. Political fractures within the National Bloc-Syria's largest political party and the representative of the Sunni elite-became more visible and evolved into political division ahead of the 1947 parliamentary elections. The Damascus wing of the National Bloc, the main actor in Syria's independence process, founded the Homeland Party (*el-Hizb el-Watanī*) under the leadership of figures such as Shukri al-Kuwatli, Sabri al-Asili, and Jamal Mardam. The Aleppo wing of the National Bloc, meanwhile, came together under the umbrella of the People's Party (*al-Hizb al-Shaab*) in 1948. This formation was led by figures such as Hashim al-Attasi, Nazim al-Kutsi, and Rustu al-Kikha (Salik, 2016). This conflict of interests, which resulted in a split among Pan-Arabists regarding the sharing of political power, marks one of the major turning points in modern Syrian history. For the division among the urban-Sunni elites who dominated Syrian politics and society led to this group's loss of power in the subsequent period.

In addition to the Homeland and People's Parties, special mention must be made of the Ba'ath Party, which began to dominate Syrian politics particularly after independence. Founded in 1943 by the Christian Michel Aflaq and the Sunni Muslim Salah al-Din Bitar, the party is one of the most significant secular movements to emerge in the Islamic world (Lewis, 2017). The party, which advocated the idea of "a single Arab nation," had the triad of "unity, freedom, and socialism" as its slogans. However, it is necessary to clarify the differences between Ba'ath ideology and Soviet-style socialism. Specifically, Baathists oppose the principles of class struggle, the dictatorship of the proletariat, the party's exclusivity to an elite group, and the notion that the state will one day cease to exist-all of which underpin Soviet socialism. Conversely, the party is nationalist, open to anyone who wishes to join, and upholds the perpetuity of the state.

The Ba'ath Party's class base rests on rural-origin lower-middle-income groups. As a party with a strong presence of Syria's heterodox groups-in contrast to the Sunni elite-it became a major power center within the military by supporting small sectarian groups such as the Alawites and Druze, as well as young Sunni officers. It quickly began to emerge as a significant actor in Syrian politics. It served as a counterbalance to the parties of the Sunni elite. Growing in strength, it began to play a role in military coups, exert influence over Syria's foreign policy, and ultimately seized power from the Sunni elite in the 1963 Coup.

The failure of the liberal-parliamentary system became evident as the sociological divisions, which had been brought to the forefront by political parties in Syria, manifested themselves in politics. The crushing defeat suffered in the 1948 Arab-Israeli War also dealt a psycho-political blow to the legitimacy of Shukri al-Kuwatli's administration. The 1948 defeat, defined by Arabs as the *Nakba*, turned into a full-fledged "collective trauma"¹ and upended the internal political balance in Syria. It led to the onset of a series of military coups in the country. The first military coup was carried out on March 30, 1949, by a small junta led by Chief of Staff Husni Zaim (*Cumhuriyet*, March 31, 1949). Although Zaim attributed the coup's justification to the government's policies-which he accused of being "reckless and mismanaged"-during the 1948 Arab-Israeli War, as well as to internal dynamics, the coup

¹ The concept of "Selected Victory" was developed by Volkan and Itzkovitz (Volkan and Itzkovitz, 2002: 24) and refers to an event that gives a group the sense of having achieved a decisive success or a major victory over another group

was primarily externally driven and supported by the United States (Republic of Turkey, Presidency of the State Archives, Turkish Diplomatic Archive (TDA), 559/36373.143404.1, April 13, 1949; *Hürriyet*, April 13, 1949; Hinnebusch, 2002; Little, 2004). The Syrian Parliament and the nationalist-led government's consistent obstruction of the Trans-Arabian Pipeline (TAPLINE) project—aimed specifically at transporting Gulf oil through Syria to the Mediterranean (Middle East Institute, 1949)—and the risk of Syria drifting toward the Soviet Bloc were the reasons behind U.S. support for the coup. From a broader perspective, the Zaim coup was the first sign that the U.S. was shifting toward protecting its interests in the Middle East through military dictatorships rather than through a liberal-democratic system (Öztürkci, 2020). Hüsnü Zaim's shift toward policies aligned with Saudi Arabia and Egypt, coupled with his authoritarian choices in domestic politics, led to the downfall of his regime (Khadduri, 1951). Zaim was overthrown and killed in a military coup led by Colonel Sami Hinnavi, supported by a coalition led by the Aleppo bourgeoisie, which favored union with Iraq, on August 14, 1949 (*Cumhuriyet*, August 15, 1949). Zaim's overthrow just 4.5 months after coming to power would later become the fate of many coup-plotting officers. Heterodox minorities, whose ascent to power through democratic elections seemed unlikely, and young Sunni officers striving to determine the country's course would frequently attempt military coups with the support of political parties aligned with them. All of this would become one of the decisive factors in the failure to establish political stability in Syria.

Following the coup, Sami Hinnavi announced that the army would not interfere in political affairs and had withdrawn to its barracks. From then on, Syrian politics became the scene of intense tension between politicians who supported unification with Iraq and those who opposed it. The elections held on November 15, 1949, did not bring stability; although the People's Party won the elections, it failed to secure a majority in parliament. The political tension in question also spilled over into the military. In December 1949, a military coup was carried out by Edip Çiçekli, who opposed the idea of unification with Iraq, and Hinnavi was assassinated (TDA, 533/8316.5724.1, November 2, 1950).²

In 1951, Çiçekli staged a second coup with the aim of completely neutralizing politicians and removing them from the political arena (Babikian, 1980). He banned political parties and, by establishing his own party—the Arab Liberation Movement, which was also supported by the military—began to rule the country under a full-fledged dictatorship. Developing a highly dynamic vision in foreign policy, Çiçekli stated that the Syrian people would “extend a hand” to brotherly Iraq, despite his cold, “neither friend nor foe” approach toward Iraqi Prime Minister Nuri Said Pasha (TDA, 553/8316.57521.2, August 22, 1952). Together with President Fevzi Silo, he visited Beirut to seek an alliance with Lebanon. Çiçekli's approach was an attempt to strike a balance against the Iraq-Jordan and Egypt-Saudi Arabia blocs in the Arab world in the early 1950s (TDA, 554/7750.47939.1, April 2, 1952). However, the end of Edip Çiçekli's rule—who had carried out the third military coup in Syria within eight months—was not much different from that of his predecessors. An uprising supported by the Homeland Party, the People's Party, the Ba'ath Party, and the Communist Party spread to many garrisons across the country. Çiçekli was overthrown on February 24, 1954, and was forced to leave the country (*Cumhuriyet*, February 26, 1954).

Following Çiçekli's overthrow, a liberal-parliamentary system was reestablished in the country. The most notable feature of this period was the rise of left-leaning parties and their growing influence in Syrian politics. In the elections held on September 24-25, the Ba'ath Party emerged as the third-largest party, winning 22 seats, following the Independents, who won 64 seats, and the People's Party, which entered parliament with 30 seats. In the elections, the Syrian Socialist Party won 2 seats, and the Syrian Communist Party won 1 seat. Khalid Bektaş became the first communist to enter parliament in the Arab world (Salik, 2016). The political landscape in Syria was quite complex. The new balance of power in parliament signaled the beginning of the rise of the far left (*Cumhuriyet*, September 27, 1954).

² A report sent from the Turkish Embassy in Baghdad to the Ministry of Foreign Affairs states that the assassination of Colonel Hinnavi was met with “sorrow” in Baghdad (TDA, 533/8316.5724.2, November 11, 1950).

The new arithmetic of the Syrian Parliament created chaos, and intense tension and instability prevailed in Syrian politics between 1954 and 1958 (Cumhuriyet, February 27, 1954). Amid a Cold War climate that was heating up, political parties had diverged over developing policies aligned with either the Western or Soviet Bloc. Furthermore, the centrist parties and the Ba'ath Party were concerned about the possibility of marginal left-wing parties seizing power through a coup. Egyptian President Nasser of the United Arab Republic (UAR) also expressed this same concern during a meeting with the Turkish Ambassador to Egypt on March 23, 1958: "We accomplished the 'union' we had planned to achieve in three or four years within fourteen days, with the aim of eliminating 'communist influence' (BCA, 030.01/127.827.3, 4)." The "union" Nasser referred to was the merger of Syria and Egypt under the name of the UAR. The BAC had been approved in a referendum held on February 22, 1958, and the political chaos in Syria was being addressed through unification with Egypt (Babikian, 1980; Winder, 1962). This unification held greater significance for Arab nationalists and signified the beginning of a utopia. The BAC was a significant step toward realizing the grand Arab dream of uniting Arab states under a single umbrella. The easy merger of two major states like Egypt and Syria under a single state could have provided a roadmap for other nations. The BAC experience initially served as a backdrop for developments that bolstered the nationalist hopes of Syrian Pan-Arabists. Ekrem Hurani, one of the leading Syrian representatives of Pan-Arabism, became the BAC's Vice President, while Selahattin Bitar served as Minister. However, the spring-like atmosphere was short-lived. After a while, Nasser began to govern the United Arab Republic not as a dual-state structure but as a Egypt-centered, unilateral entity. He appointed his close friend Abdulhekim Amr as governor of Syria. Nasser had been concerned from the outset about the factionalism dominating Syrian politics and the military. For this reason, he had made the banning of political parties in Syria a condition for the establishment of the UAR. After the UAR was formed, he assigned influential Ba'athist officers from the Syrian army to posts in Cairo.

The 1961 Nahlavi Coup sparked a new wave of military coups in Syrian history. On March 8, 1963, a coalition comprising Ba'athists, Nasserists, and some independent officers carried out a new military coup, bringing the separatist era to an end. In Syria, the 20-member National Revolutionary Committee (NRC) took over the government. Reunification with Egypt began to dominate the Syrian political agenda. However, this move was made in response to public pressure. This is because the young Alawite and Druze officers affiliated with the Ba'ath Party—the real power behind the March 8 Coup—had become the decisive actors within the army (Al-Qazaz, 1967). These young Ba'athist officers held radical leftist leanings; they were dissatisfied with the policies of the Ba'ath Party's older generation of leaders and did not wish to experience another BAC-style regime. They purged Nasserist and pro-independence officers and became the sole holders of power in Syria. Thereafter, key figures in the UDKK council—Hafez al-Assad, Salah Jadid, and Muhammad Umran—brought individuals from their own regions and families who belonged to the Alawite and Ismaili sects into key positions. People belonging to these sects also began to be recruited into the army en masse. The overt sectarian policies implemented, particularly by Salah Jadid, upset Emin Hafiz, a Sunni member of the UDKK. A fierce struggle began between Emin Hafiz, supported by the Eflak-Bitar duo, and Jadid, backed by Assad and the Druze Selim Hatum. On February 23, 1966, Cedid ousted Emin Hafiz through a military coup within the Ba'ath Party (Milliyet, February 24, 1966; Quinlivan, 1999; Arı, 2014). With this initiative, often referred to as the "Neo-Ba'ath coup," the Ba'ath Party shifted toward a distinctly radical left-wing ideology. Cedid later thwarted a coup attempt by Hatum with Assad's support. However, this time Cedid found himself at odds with Assad, who was displeased with his radical left-wing policies. Cedid had set the socialist transformation of Syria as a political goal. Assad, however, prioritized the struggle against Israel in coordination with other Arab states. Assad began to highlight that Cedid's adventurous policies were responsible for the loss of the 1967 Arab-Israeli War. With the support of the military wing of the Ba'ath Party, Assad seized power in Syria through a bloodless coup on November 16, 1970. This coup marked the fifteenth and final successful military coup in Syria, a trend that began with the Husni al-Zaim Coup in 1949. (Quinlivan, 1999; Pehlivanoglu, 2004). As seen, military coups have been one of the primary dynamics of political instability in Syrian history. A small junta within the military would easily seize power through a military coup by collaborating with certain political parties or factions within a party. Consequently, by preventing the establishment of institutionalization and a distinct state

tradition, it served as the primary disruptive force during the approximately twenty-one-year period between 1949 and 1970.

VI. Finding and Discussion: Hafez al-Assad's Rise to Power

After seizing power, Hafez al-Assad, fearing the social backlash that his Alawite identity might provoke, served as prime minister for a time and left the presidency to the Sunni Ahmed al-Hatib. It is understood that this arrangement was a temporary solution for Assad. Indeed, in February 1971, he assumed presidential powers, and following a referendum held in March 1971, he became Syria's first Alawite-Nusayri head of state. Hafez al-Assad's election as Syria's first Alawite president can be regarded as the most striking symbol of the political elite shift that took place in Syria following the 1963 coup. With the Constitution he drafted in 1973, Assad provided legal legitimacy for his extensive powers in both the legislative and executive branches and established a "one-man presidential regime" (Ataman, 2012).

Hafez al-Assad found a class base-albeit limited-that could provide him with legitimacy at the outset of his rule. The policies implemented by Salah Jadid following the 1963 Military Coup-which were sectarian in one aspect and socialist in another-laid the groundwork for the Assad regime. Jadid appointed members of the Alawite minority to key state positions. He implemented changes to the land system and achieved some successes in this regard. Many workers who had previously labored for wages on others' farms were transformed into small-scale landowning farmers through these socialist reforms. During the period spanning the 1960s, the proportion of the rural population without land dropped from 60% to 36%. Moreover, this transformation was achieved by reducing the number of large agricultural landowners-who constituted a mere 1% of the rural population-by half, to 0.5% (Eğri, 2016). The socio-economic transformation reflected in these figures not only strengthened the Ba'ath Party's ties with its base but also signaled the emergence of members of the Alawite minority as Syria's new elite, in contrast to the urban Sunni elite.

Although the picture painted by the class transformation described above was favorable to Assad, the socialist policies of the Jadid era were not continued. Assad undertook a series of political, legal, economic, and religious initiatives aimed at ensuring his legitimacy would be accepted by broad segments of society. First, he obtained a fatwa stating that the Nusayri branch of Alawism, to which he belonged, was a branch of Islam. In this way, he sought to preempt any opposition that the Sunni World-which constitutes the overwhelming majority within Syria and the Arab World-might mount against him due to his sectarian identity. The 1973 Constitution explicitly emphasized that the president's religion is Islam and that Islamic law is the primary source of legislation (Mercan, 2016). He began to grant more positions to Sunni elites in the administration but did not neglect to control them through Alawite aides. For example, while Naci Cemil was Commander of the Air Force, the real power within the Air Force was in the hands of Alawite Muhammad al-Huli, the head of the intelligence directorate. Similarly, in the military, Alevi Ali Aslan, the Deputy Chief of Staff, was a more influential figure than the Sunni Chief of Staff, Hikmet Shihabi (Salik, 2016).

Assad implemented two significant economic liberalization (*infatih*) policies. Through the *infatih* policies implemented in the early years of his rule, Assad aimed-unlike the previous administration-to reduce dependence on the Soviet Union, enhance his legitimacy by developing economic ties with Arab states, and reassure the urban-Sunni bourgeoisie-which remains the most significant power in the country-while actively integrating them into the economic sphere. The *infatih* policies of the 1970s succeeded thanks to increased oil revenues and aid from Arab states, and Syria achieved an average growth rate of 10% throughout the 1970s. During this period, the regime also created its own wealthy class through public-private sector partnerships and export quotas. The defining characteristic of the new wealthy class was their loyalty to the regime. They were already newly wealthy, and the class was largely composed of members of the Ba'ath Party, the security apparatus, or individuals with close ties to these entities. By the 1980s, the deterioration of the Syrian economy prompted Assad to implement a second wave of *infatih* policies. In this way, Assad sought to overcome the crisis marked by inflation

rates reaching 100% and economic contraction, particularly in the second half of the 1980s. Through austerity measures, the currency was devalued, and the private sector was granted greater leeway. By the 1990s, the Syrian economy would finally achieve stable growth and begin to stabilize (Eğri, 2016).

During the Hafez al-Assad era, the infitah policies remained merely partial liberal measures. This is because, while the country could not be described as having a fully free market, the state intervened in the economy through restrictions in many areas, particularly regarding imports and exports. From this perspective, Assad's economic policies can be viewed as a form of state capitalism. Moreover, the regime's authoritarian nature was not conducive to economic or political liberalization. In fact, the partial liberal approach observed in economic policies appeared even more muted when viewed through the lens of the political sphere. Undoubtedly, this was closely linked to the state's organization centered on security and intelligence.

Assad sought to ensure the regime's security through a series of military and intelligence institutions against threats such as the military coups frequently seen in the country's history and a potential Sunni uprising. The Republican Guard, the 3rd Armored Brigade, and the Defense Brigades were military institutions. Intelligence agencies such as Military Intelligence, Air Force Intelligence, General Intelligence (el-muhaberat), and Political Security also operated under the Presidential Intelligence Directorate. The political pressure exerted by al-Muhaberat not only prevented any opposition or civil movement against the dictatorial regime established by Assad but also turned many Syrians into informants who reported on their friends, spouses, and other family members (Salik, 2016). The Assad regime's reaction to the uprising launched by the Muslim Brotherhood in Hama in February 1982 is noteworthy for demonstrating the security-intelligence nature, brutality, and organization of the dictatorial regime. Army units besieged the city with 12,000 soldiers; Hama was bombed by helicopters, and a massive massacre took place, resulting in the deaths of tens of thousands of people (Cleveland, 2008; Pehlivanoglu, 2004). With this massacre, Assad suppressed the Sunni majority-which he had always viewed as the greatest threat to his power-until the Syrian civil war began in March 2011.

When examining Syria's foreign policy during the Hafez al-Assad era, it is evident that it rested on two fundamental pillars: securing Arab unity and anti-Israel sentiment. Through the ideology of secular Arab nationalism and anti-Israel sentiment, Hafez Assad sought to establish a respected position for himself in the Arab world. In the medium term, he aimed to revive "Greater Syria," and in the long term, to establish a large Arab state centered on Damascus as a political goal.

Conclusion

Syria, with its multi-ethnic society, was extremely difficult to govern; however, it enjoyed a certain degree of stability during the period when the classical Ottoman order prevailed. Beginning in the second half of the 19th century, as the effects of modernization began to be felt in the region, the Ottoman order began to crumble, and political instability became a constant feature of Syrian history. The withdrawal of the Ottoman Empire from the region following World War I-an event that also marked another turning point in modern Syrian history-and the establishment of the French Mandate completely upended the status quo in the region.

The policies France implemented to prevent the formation of a national identity are the primary factor underlying the failure to achieve political stability and internal peace in modern Syrian history to this day. In a region where even the cosmopolitan state models of empires sometimes struggled to govern effectively, France developed policies designed to prevent the establishment of a Western-style nation-state. It assigned a large number of officers from heterodox minority groups to elite military units, creating a significant asymmetry with Syria's social fabric. In a paradoxical situation where the army's strong demographic of heterodox minorities stood in contrast to the Sunni majority-which constitutes the overwhelming majority of Syria's population-the military became a center of power in Syrian politics. Thus, by polarizing society, France laid the groundwork for numerous military coups that would occur in Syria after independence and also set the stage for another rupture. The military coups that occurred between 1949–1954 and 1961–1970 turned into a vicious cycle of instability, where a small junta within the army could easily seize power through alliances with political parties or small political

elite cliques. All of this plunged Syria into a state of complete chaos, far removed from national unity, where power was determined by these vicious cycles.

The Assad regime, which came to power through a military coup and governed Syria as a whole from 1970 to 2011, was based on a dictatorial regime woven not so much from social consent as from family, sectarian, and tribal ties. Consequently, it lacked the elements of stability rooted in political legitimacy and was shaken, fragmented, and ultimately overthrown in the first major wave of the Arab Spring. Although the Assad regime presented a façade of relative stability, the authority maintained through repression and various forms of violence remains the structural cause of the political chaos persisting to this day. In this context, it represents one of the major breaking points in Syria's modern history of political instability.

It is also important to emphasize that one of the fundamental socio-political factors behind the failure to achieve stability in modern Syrian history stems from the reflection of the socio-economic competition between the Aleppo bourgeoisie and the landowning notables and merchants of Damascus into the political arena. Both of these groups, which were Arab nationalists and had fought together for independence during the Mandate period, organized themselves around the Homeland Party and the People's Party after independence. While the Aleppo group advocated for unification with Iraq, the Damascus group leaned more toward Egypt and Saudi Arabia.

Recommendations

This research article serves as an introduction to interpreting modern Syrian history through the major turning points that have led to socio-political instability. Each major event that has caused such upheavals can be studied individually, both in its own right and in the context of its relationship to historical processes. Additionally, the subject can be examined through a holistic approach in more comprehensive academic works. The study concludes that research on modern Syrian history requires an examination of multiple events and phenomena. In this context, interdisciplinary studies involving researchers from various fields-such as history, sociology, social psychology, political psychology, international relations, and political science-could contribute to a comprehensive understanding of the subject.

Considering that Syria is a country that can easily become unstable due to internal and external dynamics, the possibilities for creating a shared culture in Syria could be taken as one of the central research questions in future studies. The nature of the shared values that could counteract ideo-political, sectarian, and ethnic divisions-which could be regarded as destructive factors in the country's social peace-could be explored. In these studies, collaboration with researchers who are well-versed in the region's socio-cultural dynamics or with Syrian researchers could be pursued. Thus, findings in the region can be measured using various quantitative methodologies alongside qualitative research methods such as observation and participant observation. In this context, given Syria's multi-layered and complex social structure, field research is likely to enhance the quality of academic studies.

Author Statements

1. Author's Contribution Statement: The author of this article, xxxx, is 100% responsible for the preparation, research design, writing, data collection, analysis, and editing of the article and is the sole author.

2. Conflict of Interest: There is no conflict of interest.

3. Ethics Report: Since this research article does not involve any violations of human or animal rights, approval from an ethics committee is not required.

4. Research Model: In this study, prepared as a research article, the document analysis method was employed. By leveraging the method's capacity for diverse sources, the study engaged with both domestic and international literature. The findings obtained in accordance with document analysis protocols were discussed and conclusions were drawn. Thus, an effort was made to understand the

events that caused major ruptures in Syria's modern history through the "why" and "how" questions central to qualitative research methods.

TÜRKÇE SÜRÜM

Giriş

Suriye, tarihsel süreç içinde Doğu Akdeniz'e hâkim konumuyla jeopolitik, dünya ticaretinde taşıdığı geçiş güzergahı olma özelliğiyle jeoekonomik bağlamda ilgi odağı coğrafyalardan biri olagelmıştır. Dünyada sistem kurucu küresel aktörler ve bölgesel güçler tarafından ele geçirilmeye çalışılan stratejik bir kavşak özelliği taşımıştır. Müslümanlar tarafından daha çok Bilad'üş-Şam olarak anılan Suriye toprakları, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'yle (1517), 13. yüzyıldan beri buraya hükmeden Memluklerden alındı ve bölgede dört asırlık Osmanlı hâkimiyeti başladı. 15. yüzyıla kadar ekonomik ve ticari anlamda durağan bir görünüm arz eden Suriye bölgesinin refah düzeyi, büyük bir imparatorluğun yönetimine girmenin siyasal ve sosyo-ekonomik getirileriyle görünür şekilde değişmeye başladı. Osmanlı İmparatorluğunun sağladığı güvenlik şemsiyesi altında Halep'in ticari kapasitesi sıçrama yaptı ve Şam'ın hac ziyaretlerindeki konumu bu şehrin ekonomisini büyüttü. Nüfusları 16. yüzyıldan itibaren artan bu şehirlerde güvenlik duvarları kalktı ve kenar mahalleler oluşmaya başladı (Schayegh, 2021). Osmanlı Devleti, bölgeyi uzun süre merkezden atadığı valiler vasıtasıyla doğrudan yönetti. Ancak Suriye'de Memlukler Dönemi'nden kalma yerel elitler siyasal güçlerini belli oranda muhafaza etmeye devam ettiler. Bu durum zaman zaman merkezle çevre arasında çatışmalara ve Şam Valisi Canbirdi el-Gazali'nin 1520 yılındaki başkaldırısında görüldüğü üzere çeşitli isyanlara zemin oluşturdu (Okur ve Salik, 2016). Ancak Osmanlı klasik döneminde devlet bölgeyi yönetmekte zorlanmadı. Merkezden atanan valiler, yanlarında kadılar ve yeniçerilerle Suriye'nin kentli-Sünni elitleriyle işbirliği yaparak Ayan Politikası olarak tanımlanan yaklaşımla bölgede hâkimiyeti tesis etti (Cleveland, 2008). Oluşturulan söz konusu statüko 19. yüzyıla kadar ciddi bir tehditle karşılaşmadan varlığını sürdürdü. Suriye'deki farklı etnisite ya da mezhebe bağlı unsurlar kendilerini Arap, Sünni, Alevi, Dürzi şeklinde tanımsalar da sultana bağlılık devam etti (Fieldhouse, 2006). 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti'nin toprak rejiminde değişikliğe gitmesi ve gücünü merkezileşme çabalarıyla tahkim etmeye çalışması bölgedeki eşrafla payitaht arasında bir dizi gerilime sebep oldu ve statükoyu sarstı. Ancak bölge Osmanlı Devleti'nin siyasal hâkimiyetinde kalmaya devam etti. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Suriye'de kurulan Fransız manda yönetimi modern siyasi tarihinde başka bir kırılma yarattı. Günümüze kadar Suriye'de devam edecek çoğunlukla dinsel-mezhepsel bir görünüm arz eden siyasal çatışmaların zeminini oluşturdu. Suriye'nin bağımsızlığı sonrasında 1946-1970 arası kesitte meydana gelen iki büyük askeri darbe dalgası da Suriye'de siyasal istikrarın sağlanmasının önüne geçerek yine önemli bir kırılmayı oluşturdu. Hafız Esad'ın iktidara gelmesiyle çoğunlukla içinde şiddeti barındıran istihbarat yöntemleriyle kısmi bir istikrar sağlansa da özellikle Sünni kesimde süreç içinde büyük bir öfke yarattı ve 2011 yılında Arap Baharı'nın etkisiyle büyük bir iç savaş başladı.

Amaç

Suriye'nin jeopolitiği ve jeokültürü, modern tarihinde siyasal istikrarsızlık yaratan iki yapısal dinamiği oluşturur. Doğu Akdeniz'e ve Orta Doğu'ya hâkim jeopolitiği ülke üzerinde emperyalist çelişkileri ve hegemonya mücadelesini yoğunlaştırırken, tarihsel olarak dinsel-mezhepsel-etnik çoklu toplum yapısına sahip jeokültürü ise ülkeyi dış müdahalelere karşı kırılğan hale getirmiştir. Bu bağlamda Suriye, iç çatışmalara, Şam'ın büyük toprak sahipleriyle Halep burjuvazisinin iktidar mücadelelerine ve askeri darbeler başta olmak üzere çeşitli siyasal şiddet araçlarının kullanıldığı bir coğrafyaya dönüşmüştür. Bu çalışmayla Suriye modern tarihi her biri çoğunlukla yeni istikrarsızlıklar üreten klasik Osmanlı düzeninin bozulması, Fransız manda yönetiminin kurulması, askerî darbe dalgaları ve sağladığı görece istikrara karşın aslında içinde barındırdığı çatışma potansiyeliyle günümüzde devam eden çatışmaların yapısal sebebinin oluşturduğu Esadların iktidarı gibi ana kırılma noktaları üzerinden okunmaya çalışılmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada 19.yüzyıl sonlarından 21. yüzyıl başlarına kadar devam eden bir kesitte Suriye tarihinin ana kırılma noktaları değerlendirilmektedir. Suriye'deki süregelen istikrarsızlığın siyasal, sosyo-ekonomik ve kültürel dinamikleri irdelenmeye çalışılmaktadır. Çalışmada konunun doğasına uygun şekilde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Takip edilen yöntem şu açılardan konun bilimsel olarak tespit edilmesine katkı sağlayacak niteliktedir. Birincisi, doküman analizinde konunun sayısal verilerle ölçülebilen özellikleri yerine niçin ve nasıl sorularıyla geliştirilen objektif veriler elde etmeye, bunları yorumlamaya ve çıkarımlara gitmeye yönelik bir usul takip edilir. İkincisi, çalışma yazılı dokümanlar üzerinden yerli yabancı literatürle etkileşime girerek kaynak çeşitliliğini sağlamayı gerektiren bir konuyu ele almaktadır. Çalışmada doküman analizi yönteminin basamaklarına uygun olarak öncelikle konunun birincil ve ikincil kaynakları taranmış, elde edilen veriler sınıflandırılarak azaltılmış ve organize edilmiştir. Daha sonra veriler analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular tarih biliminin objektif yaklaşımıyla tartışılmış, yorumlanmış ve çıkarımlara gidilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

I. Bulgu ve Tartışma: Klasik Osmanlı Düzeninin Bozulması

Klasik Osmanlı düzeninin bozulması modern Suriye tarihinin ilk büyük kırılmasıdır. 19. yüzyıl sonuna gelindiğinde üç kritik gelişme Osmanlı Devleti'nin Suriye'de oluşturduğu statükoyu derinden sarstı. Bunlardan birincisi iç ve dış dinamiklerin zorlamasıyla toprak rejiminde yapılan değişikliktir. Osmanlı Devleti'nin eski gücünden yavaş yavaş uzaklaşmaya başlaması sınırlarını korumakta zorlanmasına ve dış politikada olduğu gibi iç idari işleyişinde de statükoyu koruyamaz hale gelmesine yol açtı. Devlet uzun süren savaşlar ve toprak kayıpları karşısında hazineyi finanse edebilmek için toprak sisteminde değişikliğe gitti. Tımar sisteminden iltizama ondan da malikâne usulüne geçti. Bu değişikliklerde temel amaç hazinenin nakit para ihtiyacını karşılamaktı. Toprak rejimindeki söz konusu değişikliklerin Suriye'ye yönelik önemli siyasal sonuçları oldu. Öncelikle paşa, ulema ve yeniçeri gibi unsurlar padişahın otoritesini aşındıran yerel güç merkezlerine dönüştüler. Halep ve Şam başta olmak üzere bölgede çeşitli isyanlar çıkardılar ve devletin bölgedeki otoritesini zayıflatılar. Fahreddin Man, Abaza Hasan Paşa, Ali Paşa isyanları bunlardan en dikkate değer olanlardı. Toprak rejimindeki değişikliklerin başka bir sonucu da Ayan ailelerini güçlendirmesiydi. Bunlar malikâne sistemiyle mülkleri kendi üzerlerine geçirdiler ve azımsanamayacak bir servete ulaştılar. Diğer yandan, merkezle taşra arasındaki aracı rollerini perçinlediler ve buradan siyasal güç devşirdiler. Aristokrat bir Osmanlı ailesi olarak da tanımlanan Şamlı Sunni el-Azm Ailesi, devletle yerel halk arasındaki ilişkileri temin ederek güçlenen ailelere uygun bir örneklik teşkil eder. Bölgeyi fethinden itibaren Osmanlı Devleti'nin hizmetine giren Azm Ailesi iltizam ve malikâne sistemiyle servet sahibi oldu ve Şam, Halep ve Trablusşam gibi önemli merkezlerde devlet kademesinde çeşitli görevler aldı (Önhon, 2021; Okur ve Salik, 2016). Cumhuriyet Dönemi'nde bu ailenin Türkiye ile yakın ilişkilerinin devam ettiği anlaşılmaktadır. Suriye'de yayınlanan el-Sahra gazetesinde yer verilen 18 Ağustos 1954 tarihli bir habere göre Halid Azm'in, Türkiye'nin Şam Büyükelçisi ve Halep Başkonsolosu'yla "sırf Suriye'yi alakadar eden iç ve dış meseleler hakkında" görüşmeler yapmaktaydı (Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.01/104.650.1, 2, 31 Mayıs 1954).

İkincisi devletin merkezileşme çabaları ve bunun kaçınılmaz sonucu olarak Suriye'deki yarı-özerk yerel güç merkezleriyle yaşadığı sorunlardır. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti, toprak bütünlüğünü koruma adına uluslararası konjonktüre de uygun olarak modern bürokrasi eliyle kendini yeniden yapılandırma çabalarına girdi. Merkezileşmenin hedefi doğrudan Suriye'de siyasetin ve toplumun belirleyici aktörü Sünni eşraftı. Osmanlı bürokrasisi bölgedeki eşrafın gücünü kırmadan Suriye'nin merkezle bağlarının güçlendirmenin zor olacağına bilincindeydi. Ancak II. Mahmud Dönemi'nde başlayıp, İnalçık (2019) tarafından bürokrasi eliyle "Batılı idari ve siyasi kurumları aktaran uygulamalar" ve liberal reformlar olarak tanımlanan Tanzimat'la devam merkezileşme çabaları Suriye Bölgesi'nde başarısızlığa uğradı. Şam, Halep, Kudüs gibi yerlerde isyanlar çıktı ve buralara atanan Osmanlı yöneticilerinin sürülmesi hatta zaman zaman öldürülmesiyle sonuçlandı. Tanzimat Dönemi'nde Mustafa Reşit Paşa'nın oluşturduğu ve eyaletlerin idari, hukuki ve mali işlerinde yerel

temsilcilerin daha aktif katılımını ön gören meclisler merkezileşme bağlamında paradoksal bir etki yarattı. Sünni eşrafın gücünü artıran bir araca dönüşen yerel meclisler Osmanlı Devleti'nin yeniden ayan politikasına dönmesini ve kentli Sünni elitlerle iş birliği yapmasını zorunlu kıldı. Şehir merkezlerinde başarısızlığa uğrayan merkezileşme çabalarına paralel şekilde kırsalda da bu yöndeki girişimlerde sonuçsuz kaldı. Dürzi Dağı, Nablus Dağı gibi dağlık alanlarda yerel liderler bölgelerini merkezden çoğunlukla bağımsız olarak yönetmeyi sürdürdüler. Osmanlı devletinin Suriye'ye düzenlediği operasyonlar Alevi bölgesindeki kısmî başarılarına karşın çoğunlukla sonuçsuz kaldı (Okur ve Salik, 2016).

19. yüzyılda bölgedeki statükoyu sarsan son unsur ise Suriye'nin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi noktasındaki gelişmelerdir. Suriye'nin özellikle Şam ve Halep gibi büyük şehirleri 1770'lerde başlayan ve 1850'lere kadar devam eden kritik periyotta küresel ekonominin parçası haline geldi (Schayegh, 2021). Bu gelişme modern Batı etkisinin Osmanlı yönetimi altında da olsa Suriye'ye girmesine ve en azından kültürel anlamda Arapçılığın doğuşuna ön ayak oldu. Avrupa etkisinin milliyetçi bir dalgaya dönüşebileceğini kavrayan II. Abdülhamid'in bölgeye yönelik temel politikası sosyo-ekonomik olarak bölgenin Avrupa'ya eklenmesini engellemeye çalışmak oldu (İnalçık, 1999). Diğer yandan ise Karpat'ın (2009) deyimiyle Araplarla etno-linguistik bir mücadeleye girişti. Bu bağlamda II. Abdülhamid merkezileşmiş bir hilafet anlayışı temelinde İslâmcılık ideolojisiyle Arapların İstanbul'la bağlarını güçlendirmeye ve devletin toprak bütünlüğü sağlanmaya çalıştı. Ayan politikasını daha güçlü biçimde uyguladı. Bir yandan bölgedeki eşrafa bürokraside daha fazla görev verdi. Diğer yandan eşraf ailelerinin çocuklarını merkezdeki okullara ve orduya yoğun şekilde almaya başladı. Türkçenin resmi dil olma vasfını egemenlik meselesi olarak ele aldı ve korudu (Ortaylı, 2012). Ancak Sultan-Halife'nin söz konusu politikaları Arap milliyetçiliği önünde kısmi bir set oluştursa da Suriye'de "Arap Uyanışını" engelleyemedi. Zira Arapçılık fikrinin teorisyenlerinin pek çoğu büyük Suriye bölgesinde yaşayan Hristiyan Araplardı. Bunların hocaları İngiliz Fransız emperyalistler, bunlarda Müslüman Arap milliyetçilerinin hocalarıydı (Lewis, 2017). Bunlar ideolojik programlarında Osmanlı Devleti'ni Arapların gelişimini ve bağımsızlığını engelleyen "emperyalist" bir yönetim olarak işlediler. Söz konusu yaklaşımın oluşumunda, liberal Beyrut edebi-ilmi derneklerinin Syrian Protestan College [sonradan ismi Amerikan Koleji olacaktır] ve Fransız Cizvit Koleji gibi okulların ve bunlarla yakından ilişkili Hristiyan Arapların büyük etkisi oldu. Abdülhamid, bu konuda taviz vermedi; bölgede misyoner ve sömürgecilerin açtığı okullara karşı birçok Türk okulu açtı. Türkçenin resmi dil olma özelliğini koruma noktasında taviz vermedi. (Ortaylı, 2012; Kireççi 2012). Ancak İttihat Terakki yönetiminde II. Abdülhamid Devri'nde Ayan Politikasıyla bölgede kurulmaya çalışılan statüko bozuldu.

İttihat Terakki yönetimi, oldukça şişkin ve hantal olan bürokrasiye karşı harekete geçti ve devlet memuru sayısını azalttı. Bu uygulamalar bürokrasinin pek çok üyesini ve eyalet idaresindeki adeta babadan oğula geçercesine makamlar işgal eden pek çok Arap ailesini kızdırmasına rağmen İttihat Terakki, iktidarının ilk yıllarında bütün unsurlar gibi Araplarla da iyi geçindi. Arap-Osmanlı Kardeşliği Komitesi bile kuruldu. Ancak bu bahar havası kısa sürdü. İktidarının ikinci döneminde parti hızla otoriter tek parti rejimine kaydı ve bu süreçte Araplarla İttihat Terakki yöneticileri karşı karşıya geldi. I. Dünya Savaşı yıllarında Şam'a vali olarak gelen İttihatçıların önde gelen isimlerinden Cemal Paşa'nın otoriter yönetimiyle bölgede belli oranda merkezi otorite sağlandı. Fakat Cemal Paşa'nın çoğu Arap milliyetçisi el-Fetat üyesi bazı Arap liderlerini Fransa'yla birlikte isyan hazırlığında oldukları gerekçesiyle idam ettirmesi İttihat Terakki yönetimiyle Suriyeli Arap milliyetçileri arasındaki bağları tamamen kopardı (Cleveland, 2008; Arı, 2014). Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nda yenilince de büyük Suriye bölgesinden çekilmek zorunda kaldı. Modern Suriye tarihinde en büyük kırılmayı işaret eden bu gelişmeden sonra ülkede günümüze kadar hiçbir zaman tam anlamıyla sosyo-politik istikrar sağlanamamıştır. İlerleyen bölümlerde ayrıntılarına yer vereceğimiz gibi Hafız Esad zamanında sağlanan kısmî istikrar halkın geniş çoğunluğunun rızasına dayanmadığı için meşruiyeti sürekli sorgulanan ve dikta rejimiyle devam ettirilen geçici bir dönemdi. Aslında kendi içinde büyük bir istikrarsızlığı hazırlayan bir kesitti.

II. Bulgu ve Tartışma: Suriye'de Fransız Mandasının Kurulması

I. Dünya Savaşı sırasında müttefikler Orta Doğu'yu nüfuz bölgelerine ayırdı ve Suriye, Fransa'nın kontrolüne bırakıldı. Bölgenin Fransız mandasına verilmesinin önüne geçmeye çalışan Faysal, Suriye'nin bağımsızlığını ilan etti. Daha sonra Temmuz 1919'da bunu Büyük Suriye Kongresi onayladı ve Faysal'ı Suriye kralı ilan etti. Faysal'ın çabalarına Fransa'nın tepkisi oldukça sert oldu. Şam bombalandı ve Suriye kuvvetleri yenilgiye uğratıldı. Fransa Sen-Remo Konferansı'nda manda fikrini ısrarla savunmaya devam etti ve daha sonra bunu Milletler Cemiyetine de kabul ettirdi (Khadduri, 1951; Cleveland, 2008; Duman, 2010).

Suriye'nin Fransa açısından değeri, siyasal-stratejik, dinî ve ekonomik yönleriyle oldukça kompleks bileşenlerden oluşmaktadır. Fransa, Kuzey Afrika'daki sömürgelerinin güvenliğini ancak bir Akdeniz devleti kimliğine bürünebilirse sağlayabileceğinin farkındaydı. Bu stratejik hedefin gerçekleşmesinin yolu ise Suriye ve Lübnan hâkimiyetinden geçmekteydi. Fransız şirketlerinin özellikle 19. yüzyıldan beri bölgenin ticaretine, demiryollarına, limanlarına yaptığı yatırımlar ise Fransa'nın bölgeye yönelik ekonomik ilgisinin altında yatan temel stratejik sebeptir. Bunun yanında Napolyon'un Mısır Seferi'nden beri Lübnan'ın Katolik Marunîlerini korumakta Fransa'nın üstlendiği dini misyonu (Iorga, 1948). Tabii ki Hristiyanları Müslümanlara karşı denge unsuru olarak konumlandırma politikası dini sebebin arkasına gizlenmiş siyasal hedefti.

Suriye'de kurulan manda yönetimi bölgenin siyasal, dini-kültürel ve sosyo-ekonomik gerçeklerini göz ardı ederek yukarıda ana hatlarıyla yer verilen Fransız çıkarlarını koruma hedefine yönelikti. Bu amaç doğrultusunda Fransa, dini-sekteryan-etnik temelli bölgesel farklılıkları alabildiğince körükledi ve daha çok kırsal kökenli heteredoks-azınlık unsurlarına ordunun kritik noktalarına ulaşabilecekleri geniş olanaklar sundu. Sünni çoğunluğu Şam ve Halep olmak üzere farklı iki devlete ayırdı. Aleviler ve Dürzilere ise ayrı birer devlet vererek bu unsurların Suriye'den kopmalarına gidecek koşulları oluşturmaya çalıştı. Lübnan, Suriye'den ayrılarak bağımsız bir devlet olarak oluşturuldu (Önhon, 2021). Söz konusu böl-yönet (divide and rule) politikası Suriye'nin siyasal birliğini dinamitlemeye ve Fransız mandasına karşı ulusal bir kimlik oluşumunu engellemeye yönelikti. Fransa, Suriye içinde çizdiği yapay sınırlarla ayrılıkçılığı körüklediği gibi ordu içinde "Levant Özel Kuvvetleri (Troupes Speciales du Levant)" gibi seçkin kuvvetlere heterodoks azınlıklardan çok sayıda subay alarak da ülkenin siyasal dengelerini ciddi şekilde sarstı. Fransa'nın buradaki amacı ilerleyen yıllarda Sünni çoğunluğa karşı orduya hâkim azınlıklarla silahlı bir güç yapısı oluşturmaktı. Fransa'nın siyasal istikrarsızlık yaratma adına Suriye'yi polarize etmeye yönelik politikalarının başarılı olduğunu vurgulamak gerekir. Çünkü Suriye'nin demografik dokusuyla orantısız şekilde ordu içinde ciddi etki yaratacak makamlara gelen özellikle Alevi, Dürzi kökenli subaylar birçok askeri darbeye başat rol oynadılar ve Suriye'nin uzun yıllar siyasal istikrarı yakalayamamasında temel dinamiklerden biri oldular.

Suriye'nin temel gerçeklerini göz ardı ederek bölgede siyasal hâkimiyetini sürdürmekte zorlanan Fransa'nın zaman zaman daha rasyonel politikalara da yöneldiği de görülmektedir. Bu bağlamda Fransa, 1924 yılında Sünni çoğunluğun yaşadığı Halep ve Şam devletlerini Suriye Devleti adıyla birleştirdi. Yeni idari yapının sınırları diğer önemli Sünni şehirleri Hama ve Humusu da kapsamaktaydı. Sünni-Arap çoğunluğun yaşadığı bu dört önemli şehirde Fransa'nın Osmanlı Devleti'nin Ayan Politikası'na benzer bir yaklaşımla hareket etmeye başladığı söylenebilir. Fransızlar bu bölgelerde siyasal ve toplumsal hayatı kontrol altında tutan pre-kapitalist görünüm arz eden burjuvazi ve büyük toprak sahipleriyle iş birliğine giderek manda yönetimini sorunsuz sürdürmeye çalıştı. Ancak süreç Fransa'nın öngördüğünün aksine isyanlar ve bir dizi çatışma-uzlaşma süreçleriyle devam etti. Manda yönetiminin hemen başında özellikle Halep Bölgesi'ndeki isyanlar başta olmak üzere Suriye'deki isyanların, milli kurtuluş mücadelesi veren Türkiye'deki Ankara Hükümeti'yle belli bir eş güdüm halinde devam ettiği bilinmektedir. Örneğin İbrahim Hannanu tarafından Halep'te başlatılan isyan Millî Mücadele'nin Suriye uzantısı olarak kabul edilebilecek nitelikteydi. Zira Halep'teki direniş Ankara Hükümeti tarafından desteklendiği gibi Kuva-i Milliye birlikleri de bölgede Fransızlarla çatışmalara girdi. Zaten Hannanu da tutuklanmasından sonra mahkemede hareketinin Ankara'daki Mustafa Kemal Hükümeti tarafından desteklendiğini itiraf edecektir. Bunun yanında bölgedeki Türklerin Anadolu'dakine benzer şekilde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurdukları da bilinmektedir. Yine Ankara Hükümeti tarafından

desteklenen Alevi bölgesinde Şeyh Salih İbn Ali tarafından organize edilen başka bir isyan da söz konusudur. Aralıklarla devam eden bu isyan ancak Türkiye ve Fransa arasında yapılan Ankara Antlaşması'nın sonrasında kontrol altına alınabilmiştir. Türk-Fransız antlaşmasının Suriye'de büyük bir hayal kırıklığı yarattığını vurgulamak gerekir. Çünkü 1920'lerin hemen başında Kral Faysal başta olmak üzere Suriyeli milliyetçiler arasında Türkiye'yle federasyon fikri oldukça popülerdi. Ankara'nın Fransızlarla antlaşmaya varması özellikle Halep'te derin bir hayal kırıklığına yol açtı. Halep, Ankara Antlaşması'ndan sonra Türkiye'yle birleşme umutlarını bütünüyle yitirdi ve Birleşik Suriye hedefine yöneldi (Okur, 2009).

Fransa Manda Yönetimine karşı en büyük isyan Dürzi liderlerinden Sultan Paşa el-Atraş tarafından 1925 yılında organize edildi. Şam'da ki Arap milliyetçileriyle de iş birliği halinde olan Sultan Paşa, bu şehri ele geçirdi. Bunun üzerine Fransa şehri yoğun şekilde bombaladı ve Şam tam bir harabeye döndü. Buna rağmen isyan ancak 1927 yılında bastırılabilirdi (Arı, 2014). İsyân hem Fransa'yı hem de Arap milliyetçilerini daha realist bir yol haritası takip etmeleri konusunda yeterince uyarıcı bir faktör oldu. Fransa 1928 yılında Suriye'de seçimlerin yapılmasına izin verdi. Arap milliyetçileri de artık Fransa'yla uzlaşmaya dayalı politikalarla ülkenin bağımsızlığına kavuşacağını görmeye başladı. Şükrü el-Kuvvetli ve Haşim el-Attasi gibi öncü liderlerin yönetiminde Ulusal Blok'u oluşturdu ve yapılan seçimlerde parlamentoda çoğunluğu sağladılar. Bundan sonra Suriye'de bağımsızlığın kazanıldığı 1946 yılına kadar birçoğu el-Fetât benzeri Arap milliyetçisi örgüt mensuplarının çoğunlukta olduğu Sünni eşrafa dayanan Ulusal Blok cephesiyle Fransa arasındaki çatışma-uzlaşma süreçleri iç politikada belirleyici dinamik oldu. Ulusal Blok tarafından hazırlanan anayasada Suriye'nin toprak bütünlüğüne yönelik vurgu Fransız Hükümeti'nin bölgedeki temsilcisi Ponsot'un parlamentoyu kapatmasıyla sonuçlandı. 1932 yılında yeniden seçimler yapıldı ve Ulusal Blok mecliste yine çoğunluğu yakaladı. Fransa'da 1936 yılında yapılan seçimleri Sosyalist Leon Blum'un kazanması ibrenin Arap milliyetçileri lehine döndüğü anlamına geliyordu. Zira yeni Fransız Hükümeti çeşitli ayrıcalıklar karşılığında Alevi ve Dürzi bölgesinin bir parçası olduğu bağımsız Suriye'yi kabul ediyordu (Okur, 2009). Fransa'da 1938 yılında gerçekleşen hükümet değişikliği bu antlaşmanın yürürlüğe girmesini engelledi. Suriye Meclisi tarafından onaylanan antlaşma, Fransa'da hükümet değişikliğinden sonra parlamento tarafından onaylanmadı (Arı, 2014). Fransa-Suriye ilişkilerindeki olumsuz tabloya 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılmasının Fransa tarafından onaylanması da olumsuz yansıdı. Arap milliyetçileri tarafından Suriye'ye karşı kurulmuş bir komplo olarak değerlendirildi. Türkiye'nin başarılı bir irredentist dış politika hamlesiyle Hatay'ı topraklarına katması modern Suriye tarihinin en kritik gelişmelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Hatay'ın Türkiye'ye katılması Suriye dış politikasının Türkiye karşıtı bir eksene kaymasında ve sonrasında Türkiye-Suriye ilişkilerinin gerilimli bir hatta oturmasında temel parametre oldu.

III. Bulgu ve Tartışma: Liberal-Parlamente Sistemine Başarısızlığı ve Askeri Darbe Dalgaları

Suriye, 1945 yılında ABD, Sovyetler Birliği ve Birleşmiş Milletler tarafından bağımsız bir devlet olarak tanındı. Fransız birlikleri halen Suriye'de bulunduğu için bağımsızlık statüsü sadece hukuki olarak (de jure) söz konusuydu. Fransız birliklerinin Suriye'yi bütünüyle terk ettiği 17 Nisan 1946 tarihinde ise ülke fiili olarak (de facto) bağımsız oldu. Bağımsızlığını kazandıktan sonra Suriye'de liberal-parlamente sisteminin kurulması iç politikada hareketlenmelere yol açtı. Suriye'nin en büyük siyasal partisi konumunda bulunan ve Sünni elitlerin temsilcisi Ulusal Blok'taki siyasal kırılmalar 1947 parlamento seçimleri öncesinde daha görünür olmaya ve siyasal bölünmeye dönüştü. Suriye'nin bağımsızlık sürecinin ana aktörü olan Ulusal Blok'un Şam kanadı Şükrü el-Kuvvetli, Sabri el-Asili, Cemil Mardam gibi liderlerin öncülüğünde Vatan Partisi'ni (el-Hizb el Vatani) kurdu. Ulusal Blok'un Halep kanadı ise 1948 yılında Halk Partisi'nin (el-Hizb el Şaab) çatısı altında bir araya geldi. Bu oluşuma ise Haşim el-Attasi, Nazım el-Kutsi, Rüştü el-Kikha gibi isimler öncülük etmekteydi (Salik, 2016). Siyasal iktidarın paylaşımı noktasında Pan-Arabistler arasında bölünmeyle sonuçlanan söz konusu çıkar çatışması modern Suriye tarihinin ana kırılma noktalarından birini işaret eder. Zira Suriye siyasetini ve toplumunu domine eden kentli-Sünni elitler arasındaki bölünme sonraki dönemde bu kesimin iktidarı kaybetmesine ve heteredoks azınlıkların iktidara gelmesine zemin hazırlayacaktır.

Vatan ve Halk Partileri arasındaki çatışma güçlü sosyo-ekonomik temellere dayanmaktaydı. Arap milliyetçileri arasındaki siyasal bölünmüşlük eko-politik bir okumayla, daha çok Mısır ve Suudi Arabistan’la eklenmiş olan Şam’ın büyük toprak sahibi eşrafiyla, Musul başta olmak üzere Irak’la ve Türkiye’yle yoğun iktisadî ve ticari ilişkilere bağımlı Halep burjuvazisi arasındaki çıkar çatışmalarının siyasal alana yansımasydı.

Vatan ve Halk Partilerinin yanı sıra özellikle bağımsızlık sonrasında Suriye siyasetini domine etmeye başlayan BAAS Partisi’ne de ayrı bir parantez açmak gerekir. 1943 yılında Hristiyan Michel Eflak ve Sunni Müslüman Selahaddin Bitar tarafından kurulan parti, İslam dünyasında ortaya çıkan en önemli seküler hareketlerden biridir (Lewis, 2017). “Tek bir Arap ulusu” fikrini savunan partinin sloganları “birlik, özgürlük ve sosyalizm” üçlüsüydü. Ancak BAAS ideolojisiyle Sovyet usulü sosyalizm arasındaki farkların belirginleştirilmesi gerekir. Şöyle ki BAAS’çılar Sovyet sosyalizminin üzerine oturduğu sınıf mücadelesine, proletarya diktatörlüğüne partinin sadece seçkin bir topluluğa açık olmasına ve bir ütopya olarak devletin bir gün yok olacağı ilkelerine karşıdır. Tersine milliyetçidir, parti katılmak isteyen herkese açıktır ve devletin sürekliliği esastır.

BAAS’ın sınıfsal tabanı kırsal kökenli orta-alt gelir gruplarına dayanır. Sünni elitlere karşı Suriye’nin heterodoks gruplarının yoğun olarak yer aldığı parti, Alevi Dürzi gibi küçük sekteryen gruplara genç-Sünni subaylarında verdiği destekle ordu içinde ciddi güç merkezlerinden biri oldu. Kısa sürede Suriye siyasetinde dikkate alınması gereken bir aktör olmaya başladı. Sünni elitlerin partilerine karşı bir denge unsuru oldu. Gittikçe güçlenerek askeri darbelerde rol almaya, Suriye’nin dış politikasında etkili olmaya başladı ve sonunda da 1963 Darbesi’yle Sünni elitlerden iktidarı devraldı.

Suriye’de siyasal partilerle merkeze taşınan sosyolojik bölünmenin siyasete yansımalarıyla liberal-parlamerter sistemin başarısızlığı ortaya çıktı. 1948 Arap-İsrail Savaşı’nda alınan ağır yenilgi de Şükrü el-Kuvvetli yönetimnin meşruiyetine vurulan psiko-politik bir darbe oldu. Araplar tarafından nekbe olarak tanımlanan 1948 yenilgisi tam bir “seçilmiş travmaya”¹ dönüştü ve Suriye’de iç politik dengeleri altüst etti. Ülkede askeri darbeler sürecinin başlamasına yol açtı. İlk askeri darbe 30 Mart 1949 tarihinde Genel Kurmay Başkanı Hüsnü Zaim liderliğindeki küçük cunta tarafından gerçekleştirildi (Cumhuriyet, 31 Mart 1949). Zaim, darbenin gerekçesini 1948 Arap-İsrail Savaşı’nda hükümetin “tedbirsiz ve idaresiz” suçladığı politikalarına ve iç dinamiklere bağlasa da darbe, öncelikle dış kaynaklıydı ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından desteklendi (Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Türk Diplomatik Arşivi (TDA), 559/36373.143404.1, 13 Nisan 1949; Hürriyet, 13 Nisan 1949; Hinnebusch, 2002; Little, 2004). Suriye Parlamentosu’nun ve milliyetçi kuvvetli yönetiminin özellikle Körfez petrolünün Suriye üzerinden Akdeniz’e ulaştırması hedefine yönelik Trans-Arabian Pipeline (TAPLINE) projesinin hayata geçirilmesinde sürekli engel çıkarması (Middle East Institute, 1949) ve Suriye’nin Sovyet Bloku’na kayma riski darbedeki ABD desteğinin sebepleriydi. Daha makro bir okumayla Zaim darbesi ABD’nin Orta Doğu’da liberal-demokratik sistemle koruyamadığı çıkarlarını askeri diktatörlüklerle korumaya yöneldiğinin ilk işaretiydi (Öztürkci, 2020). Hüsnü Zaim’in Suudi Arabistan ve Mısır’a yakın politikalar geliştirmeye başlaması ve iç politikada otoriter tercihleri iktidarının sonunu getirdi (Khadduri, 1951). Zaim, 14 Ağustos 1949 tarihinde Irak’la birleşme yanlısı Halep burjuvazisinin liderlik ettiği bir koalisyon tarafından desteklenen Albay Sami Hınnavi liderliğindeki bir askeri darbeyle devrildi ve katledildi (Cumhuriyet, 15 Ağustos 1949). Zaim’in iktidara geldikten 4,5 ay sonra devrilmesi daha sonra birçok darbeci subayın kaderi haline gelecektir. Demokratik seçimlerle iktidara gelmesi olası görünmeyen heterodoks azınlıklar ve ülkenin rotasını belirlemeye çalışan genç-sunni subaylar kendilerine yakın siyasal partilerin desteğiyle sık sık askeri darbe teşebbüsünde bulunacaklardır. Bütün bunlarda Suriye’de bir türlü siyasal istikrarın sağlanamamasında belirleyici faktörlerden biri olacaktır.

Sami Hınnavi darbe sonrasında ordunun siyasi işlere karışmayacağını ve kışlasına çekildiğini açıkladı. Bundan sonra Suriye siyaseti Irak’la birleşme yanlısı ve buna muhalefet eden politikacılar arasında yoğun bir gerilime sahne oldu. 15 Kasım 1949’da yapılan seçimlerde istikrar getirmedi, Halk

¹ Seçilmiş Zafer, kavramsallaştırması da Volkan ve Itzkovitz’e (Volkan ve Itzkovitz, 2002: 24) aittir ve bir grubun başka bir gruba karşı yoğun bir başarı ya da büyük bir zafer kazanmış olma hissini veren olayı ifade eder

Partisi seçimleri kazanmasına rağmen parlamentoda çoğunluğu sağlayamadı. Siyasetteki söz konusu gerilim orduya da yansdı. Aralık 1949'da Irak'la birleşme fikrine karşı olan Edip Çiçekli tarafından bir askeri darbe gerçekleştirildi ve Hınnavi katledildi (TDA, 533/8316.5724.1, 2 Kasım 1950).²

Çiçekli, 1951 yılında siyasileri tamamen pasifisize etmek ve siyaset dışına atmak amacıyla ikinci bir darbe daha gerçekleştirdi (Babikian, 1980). Siyasi partileri yasakladı ve ordu tarafından da desteklenen Arap Kurtuluş Hareketi adıyla kendi partisini kurarak ülkeyi tam bir dikta rejimiyle yönetmeye başladı. Dış politikada oldukça dinamik bir vizyon geliştiren Çiçekli, Irak Başbakanı Nuri Said Paşa'ya karşı "ne dostumdur ne düşmanımdır" şeklindeki soğuk yaklaşımlarına karşın Suriye halkının kardeş Irak'a "elini uzatacağını" belirtti (TDA, 533/8316.57521.2, 22 Ağustos 1952). Devlet Başkanı Fevzi Silo ile birlikte Beyrut'u ziyaret ederek Lübnan'la ittifak arayışına girdi. Çiçekli'nin yaklaşımı, 1950'lerin başında Arap dünyasındaki Irak-Ürdün ve Mısır-Suudi Arabistan bloklarına karşı bir denge arayışıydı (TDA, 554/7750.47939.1, 2 Nisan 1952). Ancak Suriye'de 8 ayda üçüncü askeri darbeyi gerçekleştiren Edip Çiçekli'nin iktidarının sonu da seleflerinden pek farklı olmadı. Çiçekli'ye karşı Vatan Partisi, Halk Partisi, BAAS Partisi ve Komünist Parti'nin desteklediği ülkenin birçok garnizonuna yayılan ayaklanma başladı. Çiçekli 24 Şubat 1954 tarihinde devrildi ve ülkeyi terk etmek zorunda kaldı (Cumhuriyet, 26 Şubat 1954).

Çiçekli'nin devrilmesinden sonra ülkede liberal-parlamentar sistem yeniden kuruldu. Bu dönemin en belirgin özelliği sol tandanslı partilerin ön plana çıkmaya ve Suriye siyasetinde etkili olmaya başlamasıdır. 24-25 Eylül tarihlerinde yapılan seçimlerde BAAS Partisi, 64 milletvekili çıkararak Bağımsızlar ve 30 milletvekiliyle meclise giren Halk Partisi'nden sonra üçüncü parti olarak 22 milletvekili çıkardı. Seçimlerde Suriye Sosyalist Partisi 2, Suriye Komünist Partisi de 1 milletvekili çıkardı. Halid Bektaş, Arap dünyasında parlamentoya giren ilk komünist oldu (Salik, 2016). Suriye'de siyasal tablo oldukça karmaşıktı. Parlamentodaki yeni denklem aşırı solun güçlenmeye başladığının işaretiydi (Cumhuriyet, 27 Eylül 1954). Suriye Parlamentosu'nun yeni aritmetiği kaos üretti ve 1954-58 yılları arasında Suriye siyasetinde yoğun bir gerilim ve istikrarsızlık hüküm sürdü (Cumhuriyet, 27 Şubat 1954). Soğuk savaşında kızıştığı bir konjonktürde siyasal partiler Batı ya da Sovyet Blok'una yakın politikalar geliştirme konusunda ayrıışmışlardı. Ayrıca merkez partiler ve BAAS, marjinal sol partilerin darbeyle iktidarı ele geçirmesi konusunda endişe duymaktaydılar. Aynı kaygıyı Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin (BAC) Devlet Başkanı Nasır da Türkiye'nin Mısır Büyükelçisiyle 23 Mart 1958 tarihinde yaptığı görüşmede şöyle dile getirmekteydi: "komünist nüfuzunun" bertaraf edilmesi amacıyla üç dört senede yapmayı düşündüğümüz "ittihadı" on dört günde gerçekleştirdik (BCA, 030.01/127.827.3, 4). Nasır'ın sözünü ettiği "ittihad" Suriye ve Mısır'ın BAC adı altında birleşmesiydi. BAC 22 Şubat 1958 tarihinde yapılan plebisitte kabul edilmişti ve Suriye'deki siyasal kaos Mısır'la birleşerek aşılmaya çalışılmaktaydı (Babikian, 1980; Winder, 1962). Bu birleşme Arap milliyetçileri açısından daha fazla bir anlama sahipti ve bir ütopyanın başlangıcını ifade ediyordu. BAC, Arap devletlerinin tek çatı altında toplanacağı büyük Arap rüyasının gerçekleşmesi yolunda atılmış önemli bir adımdı. Mısır ve Suriye gibi iki büyük devletin kolaylıkla tek devlet altında birleşmesi diğer devletlere bir yol haritası sunabilirdi. BAC tecrübesi başlangıçta Suriyeli Pan-Arabistlerin milliyetçi umutlarını destekleyici gelişmelere sahne oldu. Pan-Arabizm'in önde gelen Suriyeli temsilcilerinden Ekrem Hurani, BAC'nın Cumhurbaşkanı Nasır'ın yardımcısı, Selahattin Bitar Bakan oldu. Ancak bahar havası kısa sürdü. Nasır, bir süre sonra Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni ikili bir devlet yapısından ziyade Mısır merkezli ve tek taraflı olarak yönetmeye başladı. Yakın arkadaşı Abdulhekim Amr'ı Suriye'ye yönetici olarak atadı. Nasır, Suriye siyasetine ve ordusuna hâkim olan hizipçilikten başından beri kaygı duymaktaydı. Bu sebeple de BAC kurulmadan Suriye'de siyasal partilerin yasaklanmasını şart koşmuştu. BAC'dan sonra ise Suriye ordusunda etkili BAAS'çı subayları Kahire'de görevlendirdi. Komünist eğilimli subayları tasfiye etti. Ancak bu tedbirler BAC'nın varlığını sürdürmesine yetmedi ve Nasır'ın ayrımcı politikaları Suriye askeri-siyasi kadrolarında büyük rahatsızlık yarattı. Nasır kendisine

² Türkiye'nin Bağdat Büyükelçiliğinden Dışişleri Bakanlığına gönderilen bir raporda Albay Hınnavi'nin öldürülmesinin Bağdat'ta "teessürle" karşılandığına yer verilmektedir (TDA, 533/8316.5724.2, 11 Kasım 1950).

Şam'da 1958 yılında karşı hazırlanan suikast girişiminden kurtuldu (BCA, 030.01/69.434. 15, 2, 23 Temmuz 1958). Buna karşın Nasır'ın toprak reformundan rahatsız olan kentli-Sünni elitler tarafından desteklenen Abdulkerim Nahlavi liderliğindeki darbeyle 28 Eylül 1961 tarihinde Suriye BAC'dan ayrıldı (BCA, 030.01/63.389.2, 2, 28.03.1962). Suriye Silahlı Kuvvetleri Başkumandanlığına Dürzi mezhebine mensup ve uzlaşmacı kişiliğiyle tanınan Abdulkerim Zahretin getirildi. General Zahretin, ABD İkinci Katibi Charles Tanguy ve diğer ülke diplomatik misyonlarıyla yaptığı görüşmelerde ordu içinde birlik olduğunu ve hareketin halkın ekseriyeti tarafından desteklendiğini vurguladı (TDA, 54/1257.9450.15, 28 Mart 1962). Darbeden sonra devletin adı (günümüze kadar devam edecek olan) Suriye Arap Cumhuriyeti olarak değiştirildi ve Suriye siyasetinde ayrılıkçı dönem (el-fetret el-infisal) olarak tanımlanacak 2 yıllık kısa kesit başladı (Babikian, 1980; Önhon, 2021; Cleveland, 2008). Ayrılıkçı dönem Sünni elitlerin Suriye siyasetindeki etkili oldukları son dönem kabul edilebilir. Zira sonraki dönemde heterodoks azınlıklar özellikle de Aleviler, Suriye siyasetinin ana aktörü olarak ortaya çıkacaktır.

1961 Nahlavi Darbesi, Suriye tarihinde yeni bir askeri darbe dalgasının fitilini ateşledi. 8 Mart 1963 tarihinde BAAS'çılar, Nasırcılar ve bazı bağımsız subayların yer aldığı bir koalisyon yeni bir askeri darbe gerçekleştirdi ve ayrılıkçı döneme son verdi. Suriye'de 20 kişilik Ulusal Devrim Komite Konseyi (UDKK) yönetimi devraldı. Yeniden Mısır'la birleşme Suriye siyasetinin gündemi olmaya başladı. Ancak bu durum kamuoyunun baskısı karşısında girişilen hamleydi. Çünkü 8 Mart Darbesi'nin arkasında asıl güç olan BAAS Partisi'ne mensup genç Alevi ve Dürzi subaylar orduda asıl belirleyici aktör haline geldi (Al-Qazaz, 1967). BAAS'çı genç subaylar radikal sol eğilimlere sahiptiler, BAAS'ın eski kuşak yöneticilerinin politikalarından rahatsızlardı ve yeni bir BAC tecrübesi yaşamak istemiyorlardı. Nasırcı ve bağımsızlık yanlısı subayları tasfiye ettiler ve Suriye'de iktidarın tek sahibi oldular. Bundan sonra UDKK konseyinin etkili isimleri, Hafız Esad, Salah Cedit ve Muhammed Umran kendi bölgelerinden ve ailelerinden gelen Alevi ve İsmaili mezhebine mensup kişileri kilit noktalara getirdiler. Yine bu mezheplere mensup kişiler kitlesel şekilde orduya alınmaya başlandı. Özellikle Salah Cedit tarafından uygulanan açık mezhepçi politikalar UDKK'nin Sünni üyelerinden Emin Hafız'ı rahatsız etti. Eflak-Bitar ikilisinin desteklediği Emin Hafız, Esad ve Dürzi Selim Hatum'un desteklediği Cedit arasında yoğun bir mücadele başladı. Cedit 23 Şubat 1966 tarihinde gerçekleştirdiği BAAS içi bir askeri darbeyle Emin Hafız'ı tasfiye etti (Milliyet, 24 Şubat 1966; Quinlivan, 1999; Arı, 2014). Neo-BAAS darbesi olarak da tanımlanan bu girişimle BAAS Partisi iyice radikal sol eğilimli bir ideolojiye kayd. Cedit, daha sonra Hatum tarafından girişilen darbe teşebbüsünü de Esad'ın desteğiyle başarısızlığa uğrattı. Ancak Cedit bu defada radikal sol politikalarından rahatsız olan Esad'la karşı karşıya geldi. Cedit, Suriye'de sosyalist dönüşümü siyasal hedef olarak belirlemişti. Esad ise diğer Arap devletleriyle eş güdüm halinde İsrail'le mücadeleyi önceliyordu. Esad 1967 yılında Arap-İsrail savaşının kaybedilmesinde Cedit'in maceracı politikalarıyla sorumlu olduğunu gündeme getirmeye başladı. BAAS Partisi'nin askeri kanadının da desteğini alan Esad 16 Kasım 1970'te kansız bir darbeyle Suriye'de iktidarı ele geçirdi. Bu darbe Suriye'de 1949 yılında Hüsni Zaim Darbesi'yle başlayan ve başarıyla sonuçlanan askerî darbelerin on beşincisi ve sonuncusu oldu. (Quinlivan, 1999; Pehlivanoğlu, 2004). Görüldüğü gibi askerî darbeler Suriye tarihinde siyasal istikrarsızlığın ana dinamiklerinden biridir. Ordu içinde küçük bir cunta belli siyasal partilerle ya da bir partinin içindeki kliklerle iş birliği yaparak askerî darbeyle kolaylıkla iktidara ele geçirmekteydi. Dolayısıyla Suriye'de kurumsallaşmanın ve belli bir devlet geleneğinin oluşmasının önüne geçerek 1949-1970 arası yaklaşık yirmi bir yıllık kesitte ana kırılma dinamiği oldu.

VI. Bulgu ve Tartışma: Hafız Esad'ın İktidara Gelişi

Hafız Esad, iktidarı ele geçirdikten sonra Alevi kimliğinin yaratacağı toplumsal tepkiden çekinerek bir süre başbakanlık görevini üstlendi ve devlet başkanlığını Sünni Ahmed el-Hatib'e bıraktı. Bu durumun Esad için geçici bir formül olduğu anlaşılmaktadır. Zira Şubat 1971'de başkanlık yetkilerini aldı ve Mart 1971'de yapılan halk oylamasıyla da Suriye tarihinin ilk Alevi-Nusayri devlet başkanı oldu. Hafız Esad'ın Suriye'nin ilk Alevi cumhurbaşkanı olarak seçilmesi ise 1963 Darbesi'yle gerçekleşen Suriye'de siyasal elit değişiminin en çarpıcı sembolü olarak kabul edilebilir. Esad 1973 yılında hazırlattığı Anayasayla yasama, yürütmede kendisinin geniş yetkilerine hukuki meşruiyet sağladı ve "tek kişilik başkanlık rejimi" kurdu (Ataman, 2012).

Hafız Esad, iktidarının başında sınırlı da olsa kendisine meşruiyet sağlayabilecek sınıfsal bir taban buldu. 1963 Askeri Darbesi'nden sonra Salah Cedit'in uyguladığı bir yönüyle mezhepçi diğer yönüyle sosyalist politikalar Esad yönetimi için zemin oluşturdu. Cedit, devletin kritik görevlerine Alevi azınlık mensuplarını yerleştirdi. Toprak rejiminde değişikliğe gitti, bunda başarılar da sağladı. Başkasının çiftliğinde ücret karşılığı çalışan birçok işçi, söz konusu sosyalist reformlarla küçük toprak sahibi çiftçilere dönüştü. 1963 yılları arasını kapsayan kesitte toprağı olmayan kırsal nüfus %60'dan 36'ya geriledi. Üstelik kırsal nüfus içinde %1 gibi küçük bir oranı oluşturan büyük tarım arazi sahiplerinin sayısı yarıya (%0,5) düşürülerek bu dönüşüm gerçekleştirildi (Eğri, 2016). Rakamların ifade ettiği sosyo-ekonomik dönüşüm BAAS Partisi'nin tabanıyla olan bağlarını güçlendirirken, kentli Sünni elitler karşısında Suriye'nin yeni elitleri olarak Alevi azınlık mensuplarının sahneye çıkışını da ifade etmekteydi.

Yukarıda yer verdiğimiz sınıfsal dönüşümün gösterdiği tablo Esad'ın lehine olmasına rağmen Cedit Dönemi'ndeki sosyalist politikalara devam edilmedi. Esad, meşruiyetinin toplumun geniş kesimleri tarafından kabul edileceği bir dizi siyasal, hukuki, ekonomik ve dini girişimde bulundu. Öncelikle mensubu bulunduğu Aleviliğin Nusayri kolunun İslam dininin bir kolu olduğuna dair fetva aldı. Böylece mezhepsel kimliğinden dolayı Suriye içinde ve Arap dünyasında ezici çoğunluğu oluşturan Sünni dünyanın kendisine karşı oluşturabileceği muhalefetin önüne geçmeye çalıştı. 1973 Anayasası'nda devlet başkanının dininin İslam olduğu ve yasamanın ana kaynağının İslam hukuku olduğu açıkça vurgulandı (Mercan, 2016). Yönetimde Sünni elitlere daha çok yer vermeye başladı ancak bunları Alevi yardımcıları kanalıyla kontrol etmeyi göz ardı etmedi. Örneğin, Naci Cemil Hava Kuvvetleri Komutanı'yken, Hava Kuvvetleri'nde asıl güç istihbarat dairesi başkanı Alevi Muhammed el-Huli'nin elindeydi. Yine orduda Genel Kurmay Başkanı Yardımcısı Alevi Ali Aslan, Sünni Genel Kurmay Başkanı Hikmet Şihabi'den daha etkili bir figürdü (Salik, 2016).

Esad iki önemli ekonomik liberalleşme (*infıtah*) politikası uyguladı. İktidarının ilk yıllarında uygulanan infıtah politikalarıyla Esad, önceki yönetiminden farklı olarak SSCB'ye bağımlılığı azaltmayı, Arap devletleriyle ekonomik ilişkileri geliştirerek meşruiyetini artırmayı ve halen ülkedeki en önemli güç olan kentli-Sünni burjuvaziye güven vermeyi ve onları daha aktif şekilde ekonomik hayata katmayı amaçlamaktaydı. 1970'lerdeki infıtah politikaları, petrol gelirlerindeki artış, Arap devletlerinden sağlanan yardımlarla başarılı olmuş ve Suriye 1970'ler boyunca %10 ortalama büyümeyi yakalamıştır. Yine bu dönemde kamu-özel sektör iş birlikleri ve ihracat kotalarıyla rejim kendisine ait bir zengin sınıf yaratmıştır. Yeni zengin sınıfın belirleyici vasfı rejime olan sadakatleriydi. Zaten türedi zengin hüviyetine sahiplerdi ve çoğunlukla BAAS Partisi, güvenlik teşkilatı ya da bunlarla yakın ilişkileri bulunan kimselerden oluşmaktaydı. 1980'lerle beraber Suriye ekonomisindeki bozulma Esad'ı ikinci infıtah politikasını hayata geçirmeye yöneltmiştir. Esad bu şekilde özellikle 1980'lerin ikinci yarısında %100'e ulaşan enflasyon rakamları ve ekonomideki daralmayla baş gösteren krizi aşmaya çalışmıştır. Kemer sıkma politikalarıyla, para birimi devalüe edilerek ve özel sektöre daha geniş hareket alanı tanındı. 1990'larla beraber Suriye ekonomisi ancak stabil bir büyüme yakalayabilecek ve dengeye oturmaya başlayacaktır (Eğri, 2016).

Hafız Esad Dönemi, infıtah politikaları kısmi liberal politikalar olarak kalmıştır. Zira ülkede bütünüyle serbest piyasadan söz edilemeyeceği gibi devlet ithalat ve ihracat başta olmak üzere birçok

alandaki kısıtlamalarıyla ekonomiye müdahale etmiştir. Bu açıdan bakıldığında Esad'ın ekonomi politikaları bir tür devlet kapitalizmi olarak görülebilir. Zaten rejimin otoriter karakteri de iktisadi ya da siyasal liberalleşmeye müsaade edecek nitelikte değildi. Hatta ekonomi politikalarında görülen kısmi liberal yaklaşım siyasal alana bakıldığında daha da silik bir görünüm arz etmekteydi. Kuşkusuz bu da devletin güvenlik ve istihbarat merkezli olarak teşkilatlandırılmasıyla yakından ilintiliydi.

Esad ülkenin tarihinde sık görülen askeri darbe ve olası bir Sünni ayaklanma gibi tehditlere karşı bir dizi askeri ve istihbarat kurumlarıyla rejiminin güvenliğini sağlamaya çalıştı. Cumhuriyet Muhafızları, 3. Zırhlı Birlik ve Savunma Birlikleri askeri kurumlardı. Askeri istihbarat, Hava Kuvvetleri İstihbaratı, Genel İstihbarat (el-muhaberat) ve Siyasi Güvenlik gibi istihbarat kurumları da Başkanlık İstihbaratına bağlı olarak faaliyet göstermekteydi. El-Muhaberatın kurduğu siyasal baskı Esad'ın kurduğu dikta rejimine karşı herhangi bir muhalefetin ya da sivil bir oluşumun önüne geçtiği gibi birçok Suriyeliyi, arkadaşlarını, eşlerini ve diğer aile üyelerini ihbar eden bir ajana dönüştürmüştür (Salik, 2016). Şubat 1982 yılında Müslüman Kardeşler Hareketi tarafından Hama'da başlatılan isyana Esad yönetiminin gösterdiği reaksiyon dikta rejiminin güvenlik-istihbarat karakterini, acımasızlığını ve örgütlülüğünü göstermesi açısından dikkate çekicidir. Ordu birlikleri 12 bin askerle şehri kuşatmış, Hama helikopterler tarafından bombalanmış ve büyük bir katliam yapılarak on binlerce insan öldürülmüştür (Cleveland, 2008; Pehlivanoğlu, 2004). Esad, bu katliamla, her zaman iktidarı için en büyük tehdit olarak gördüğü Sünni çoğunluğu 2011 Mart'ında başlayan Suriye iç savaşına kadar sindirmiştir.

Hafız Esad dönemi Suriye dış politikasına bakıldığında ise iki temel sacayağı üzerine oturduğu görülmektedir. Bunlar Arap Birliğini sağlama ve İsrail karşıtlığıdır. Seküler Arap Milliyetçiliği ideolojisi ve İsrail karşıtlığı üzerinden Hafız Esad, kendisine Arap dünyasında saygın bir yer arayışına girmiştir. Orta vadede büyük Suriye'yi yeniden canlandırmaya uzun vadede de ise Şam merkezli büyük bir Arap devleti kurma siyasal hedefini söylemlerinde öne çıkarmıştır. Suriye anayasasına da her vatandaşın tüm Arapların bir araya geldiği büyük Arap devleti için çalışmasını siyasi bir vazife olarak koymuştur (Koyuncu, 2017; Mercan, 2016). Hafız Esad'ın dış politikasının aslında her şeyden önce iç politikaya yönelik bir hamle olduğunu da gözden kaçırmamak gerekir. Zira Arap milliyetçiliği söylemi ve İsrail karşıtlığıyla kendisinin azınlık kimliğinin yarattığı meşruiyet krizini aşmaya Suriye halkını kendi liderliğinde bir araya getirmeyi amaçlamaktaydı. Esad'ın dış politikada paradoksal ve yer yer konjonktürel yaklaşımları bu çıkarsamayı doğrular niteliktedir. Örneğin 1975 yılında Irak'ın Şatt'ul Arap ve Kuzistan Bölgesi'ni İran'a bırakmasını Arap ulusu için Filistin'den daha büyük bir kayıp olarak değerlendiren Esad, 1980 yılında başlayan İran-İrak savaşında İran'ı destekledi. Yine 1970 yılından Soğuk Savaş'ın sonuna kadar dış politikada SSCB'ye yakın stratejiler geliştirdi. Esad, ABD ile de dirsek temasını kendisini "kuvvetler ayrılığı ateşkesine" ikna eden Dışişleri Bakanı Henry Kissenger ile yaptığı görüşmeler üzerinden sürdürdü. 1990'larla beraber Batı'yla daha da yakınlaşmaya başladı, Birinci Körfez Savaşı'nda ABD'nin liderlik ettiği koalisyonu destekledi ve barış görüşmeleri için İsrail'le masaya oturdu (TDA, 54/1338.9486.98, 12 Ocak 1974; Sadowski, 2002).

Hafız Esad'ın ölümünden sonra devlet başkanlığını vekâleten kısa süreliğine Abdulhalim Haddam üstlendi. 17 Temmuz 2000 tarihinde yapılan halk oylamasıyla da Suriye'nin yeni devlet Başkanı Beşşar Esad oldu. Ülkeyi 1970 yılından itibaren olağanüstü halin yürürlükte olduğu dikta rejimiyle yöneten Hafız Esad'ın ölümü, Batı'da eğitim görmüş ve liberal-demokrasiye açık fikirlere sahip olduğu düşünülen Beşşar Esad'ın, devlet başkanı olması Suriye'de olumlu bir hava yarattı. Beşşar Esad'ın devlet başkanı seçildikten sonra Suriye Parlamentosu'nda yaptığı ilk konuşmasında modernleşme, şeffaflık, kalkınma ve demokratikleşme konusunda verdiği mesajlar umutları artıracak nitelikteydi. Esad'ın konuşması Suriye'de muhalefetin harekete geçmesine yetti. Suriyeli ve diğer Arap ülkelerinden entelektüellerin öncülük ettiği bir dizi bildiri yayımlandı. 99'lar bildirisi olarak bilinen ilk deklarasyonda, olağanüstü halin kaldırılması, siyasi tutukluların serbest bırakılması, toplanma, ifade ve basın özgürlüğü gibi bazı hakların tanınması, gözetlemeden ve sınırlamadan uzak bir sivil hayatın tesis edilmesi isteniyordu. Beşşar Esad yönetiminin muhalifleri, yapılan zulümlerin sembolü olan Mezze Hapishanesi'ni kapatması, sayısı dört bini bulan siyasal tutukluların sayısını binin altına düşürmesi, ülkede ilk özel gazete olan el Dommari'nin çıkarılmasına izin vermesi ve muhalif kimliğiyle bilinen gazeteci Mahmud Saleme'nin devletin yayın organı el-Savra gazetesinin başına getirmesi ülkede

özgürlük beklentilerini yükseltti (Ataman, 2012; Topal, 2016). Dış politikada da ABD'yle belli bir uyum sağlayan Beşşar Esad, 11 Eylül Saldırısı'ndan sonra el-Kaide konusunda önemli düzeyde istihbarat sağladı. Körfezde yapılacak büyük bir saldırı konusunda Washington'u uyardı ve 11 Eylül saldırganlarının bir bölümünü devşirdiği iddia edilen Muhammed Zammar'ın yakalanmasında CIA ile iş birliği yaptı (Walt ve Mearsheimer, 2014).

Ocak 2002'de 1000'ler bildirisi olarak bilinen ve Suriye'de demokratik hak taleplerinin çitasını yükselten 2. deklarasyon yayımlandı. Tek parti rejiminden vazgeçilerek demokratik seçimlerin ve siyasal reformların yapılması, basın özgürlüğünün tanınması, kadınlara yönelik ayrımcılığın kaldırılması gibi talepler deklarasyonda yer alan temel başlıklardı. 1000'ler bildirisi önceki deklarasyondan farklı olarak açıkça BAAS rejimini hedef almakta bu yönetimin halkı marjinalleştirdiği ve vatandaşlığın tek partiye-lidere sadakatle özdeştirilemeyeceğini ifade etmekteydi. Görüldüğü üzere bildiri rejimin tabularına dokunmakta ve onun iktidarda yarattığı monopolist anlayışa açıktan bir meydan okuma içermekteydi. BAAS rejimi kuşkusuz birkaç ayda demokratik ilkeleri özümsememişti. Rejim uzun yıllar içinde tek parti iktidarı istihbarat ve güvenlik konuları başta olmak üzere belli düzeyde kurumsallaşmıştı ve kendini koruyacak araçlara sahipti. Ayrıca parti çevresinde sosyo-ekonomik çıkar grupları oluşmuştu ve bunların demokratik-şeffaf bir yönetimi istemeyecekleri açıktı. Dolayısıyla Beşşar Esad rejiminin bildiriye tepkisi oldukça sert oldu. Bildirinin yabancı kanallarda yayınlandığı, Suriye'nin istikrarını hedef aldığı ve bildiriye imzalayanların bunun sonuçlarıyla karşılaşacağı şeklinde açıklamalarla bildiri de imzası bulunanlar sindirilmeye çalışıldı. Buna rağmen Suriye muhalefeti, demokratik hak taleplerine devam etti ve 2005 yılında bu defa da "Şam Deklarasyonu" olarak bilinen metni yayınladı. Bildiride yine rejimin tekçi karakterine ve bunun ulusal güvenlik sorunu yarattığına yönelik sert eleştirilere yer verildi. Rejim otoriter, totaliter, hizipçi bir sistem kurmakla, ülkenin sosyal dokusunu bozmakla ve dış politikada ulusal çıkarlardan ziyade, keyfi ve maceraperest bir yol izlemekle itham ediliyordu. Deklarasyon, Suriye muhalefetinin yaptığı son barışçıl çağrıydı (Suriye'nin Siyasi Görünümü/ T.C. Dışişleri Bakanlığı, mfa.gov.tr; Topal, 2016). Ancak rejimin bildiriye yaklaşımı güvenlik merkezli ve sert oldu. Beşşar Esad'ın iktidarının hemen başında sağlanan kısmi iyimserlik süratle yerini geleneksel BAAS politikalarına bıraktı. Dış politikada rejimin yaşadığı yoğun güvenlik tehdidi de liberal politikalarından uzaklaşılmasının gerekçelerindendi. ABD'nin Suriye'ye yönelik kimyasal silah programı olduğu ve Lübnan'daki faaliyetleri ekseninde Suriye'ye yönelik suçlamaları, İsrail'de iktidara Ariel Şaron'un gelmesi ve Irak'taki mezhep çatışmaları güvenlik kaygılarının dış dinamikleriydi.

Beşşar Esad yönetiminde geçen on yılın sonuna gelindiğinde dikta rejiminde demokratikleşme yönünde hiçbir değişim emaresi görülmediği gibi hukuksuz tutuklamalar, seyahat yasakları, korkutma siyasetiyle halk sindirilmeye devam ediliyordu. Bütün bunlara karşı ilk fırsatta halkın tepkisi oldukça sert oldu. Adalet ve demokrasi talepleriyle ilk defa 2010 yılının sonunda Tunus'ta başlayan ve "Arap Baharı" olarak da tanımlanan dalganın Mart 2011'de Suriye'ye ulaşması halkı sokaklara döktü. Ülkenin Sünni ağırlıklı nüfusunun yaşadığı Halep, Dera, Humus gibi şehirlerde gösterilerle başlayan süreç kısa sürede halk ayaklanmasına dönüştü. Göstericilerin, BAAS rejimi tarafından kanlı bir şekilde bastırılmaya girişilmesi ülkeyi iç savaşa sürükledi. Rejimin yıkım ve katliamlarında 500 binden fazla insan öldü, 6,6 milyon kişi ülke içinde yer değiştirmek, 5 milyondan fazla insanda komşu ülkelere sığınmak zorunda kaldı. Bu insanların 3,6 milyonuna Türkiye ev sahipliği yaptı (Suriye'nin Siyasi Görünümü/ T.C. Dışişleri Bakanlığı, mfa.gov.tr).

Sonuç

Sahip olduğu çoklu toplum yapısıyla yönetilmesi çok güç olan Suriye, klasik Osmanlı düzeninin hâkim olduğu dönemde belli bir istikrara sahipti. Modernleşmenin etkilerinin bölgede görülmeye başladığı 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bölgede Osmanlı düzeni sarsılmaya başladı ve siyasal istikrarsızlık Suriye tarihinin bir parçası oldu. Modern Suriye tarihinde başka bir kırılmayı da işaret eden I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesi ve Fransız manda yönetiminin kurulması bölgede kurulan statükoyu bütünüyle altüst etti.

Fransa'nın ulusal bir kimlik oluşumunu engellemek adına giriştiği politikalar modern Suriye tarihinde günümüze kadar siyasal istikrarın ve iç huzurun sağlanamamasının altında yatan ana faktördür. Fransa, imparatorlukların kozmopolit devlet anlayışlarıyla bile yönetilmesinde yer yer zorluklar yaşanan bölgede Batı tarzı bir ulus devlet kurulmasının dahi önüne geçecek politikalar geliştirdi. Suriye'nin toplumsal dokusuyla büyük asimetri oluşturacak şekilde ordunun seçkin birliklerinde çok sayıda heterodoks azınlık mensubu subaya görev verdi. Suriye nüfusunun ezici çoğunluğunu oluşturan Sünni çoğunluk karşısında orduda güçlü heterodoks azınlıklar demografileriyle paradoks oluşturacak şekilde Suriye siyasetinde güç merkezi haline geldi. Böylece toplumu polarize eden Fransa, bağımsızlığı sonrasında Suriye'de meydana gelecek birçok askeri darbenin zeminini oluşturmuş ve başka bir kırılmaya da zemin hazırlamış oldu. 1949-1954 ve 1961-1970 arası kesitte meydana gelen askeri darbeler, ordu içinde küçük bir cuntanın siyasi partilerle ya da küçük siyasal elit klikleriyle kurduğu ittifaklarla kolaylıkla iktidara gelebildiği istikrarsızlık üreten bir kısır döngüye dönüştü. Bütün bunlarda Suriye'yi iktidarın kısır döngülerle belirlendiği ulusal birlikten uzak tam bir kaosu hüküm sürdüğü devlet görünümüne soktu.

Askeri bir darbeyle iktidara gelen ve 1970'ten 2011 yılına kadar Suriye'yi bir bütün olarak yöneten Esadların iktidarı, toplumsal rızadan çok aile, mezhep, kabile bağlarıyla örülü bir dikta rejimine dayanıyordu. Dolayısıyla siyasal meşruiyete dayalı istikrar unsurlarından yoksundu ve Arap Baharı'yla beraber ilk büyük dalgada önce sarsıldı parçalandı ve yıkıldı. Esadların iktidarı, görece bir istikrar görüntüsü verse de baskı ve çeşitli şiddet araçlarıyla sağlanan otorite, günümüze kadar devam eden siyasal kaosu yapısal sebebidir. Bu bağlamda Suriye modern tarihindeki siyasal istikrarsızlığın ana kırılma noktalarından biridir.

Modern Suriye tarihinde istikrarın sağlanamamasında temel sosyo-politik faktörlerden birinin de Halep burjuvazisiyle Şam'ın büyük toprak sahibi eşrafi ve tüccarları arasındaki sosyo-ekonomik temelli rekabetinin siyasal alana yansımalarından kaynaklandığını da vurgulamak gerekir. Manda döneminde birlikte bağımsızlık mücadelesi veren ikisi de Arap-Milliyetçisi olan bu iki kesim bağımsızlık sonrasında Vatan Partisi ve Halk Partisi etrafında örgütlendiler. Halep grubu Irak'la birleşmeyi savunurken, Şam grubu ise Mısır ve Suudi Arabistan'a daha yakın durmaktaydı. Kuşkusuz iki grup arasındaki farklı siyasal pozisyon alış geleneksel ekonomik çıkarlarla ilintiliydi. Bu gerilimin modern Suriye tarihine iki önemli yansıması oldu. Birincisi siyasal alandaki çatışma ordu içine yansıdı ve karşılıklı askeri darbeler yapıldı. İkincisi Suriye'de merkez siyaseti oluşturan partiler arasındaki rekabet her iki kanadı da zayıflattı ve BAAS Partisi gibi siyasal yelpazenin daha solunda yer alan partilerin önünü açtı. Kırsal kesimden gelen özellikle Alevilik mezhebine mensup üyeler BAAS içinde süratle yükseldiler, ideolojilerini ordu içinde de yaygınlaştırdılar ve uzun süre iktidarda kaldılar.

Öneriler

Bu araştırma makalesi modern Suriye tarihini sosyo-politik istikrarsızlık yaratan ana kırılma noktaları üzerinden okumaya giriş niteliğindedir. Kırılmalar yaratan her büyük olay kendi içinde ve tarihsel süreçlerle ilişkisi bağlamında ayrı ayrı çalışılabilir. Bunun yanında konu bütünsel bir yaklaşımla daha hacimli akademik eserlerde de incelenebilir. Çalışma sonunda modern Suriye tarihi çalışılmalarının çoklu olay ve olgu incelemesi gerektiği görülmüştür. Bu bağlamda tarih, sosyoloji, sosyal psikoloji, politik psikoloji, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi gibi farklı alanlardan araştırmacıların katılımıyla gerçekleştirilecek inter-disipliner çalışmalar konunun bütünsel olarak anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Suriye'nin iç ve dış dinamiklerin etkisiyle kolayca istikrarsızlaşabilen bir ülke olduğu düşünüldüğünde, Suriye'de ortak bir kültür yaratma imkanlarının neler olduğu sonraki çalışmalarda temel problem sorularından biri olarak alınabilir. Ülkenin toplumsal barışında yıkıcı faktörler olarak değerlendirilebilecek ideo-politik, sekteryen ve etnik ayrışmaların önüne geçecek ortak değerlerin neleri kapsadığı çalışılabilir. Bu çalışmalarda da bölgenin sosyo-kültürel dinamiklerini iyi bilen ya da Suriyeli araştırmacılarla iş birliğine gidilebilir. Böylece gözlem, katılımcı gözlem gibi nitel araştırma yöntemlerinin yanında çeşitli nicel metodolojilerle bölgedeki bulgular ölçülebilir. Bu bağlamda

Suriye'nin çoklu ve karmaşık toplum yapısı göz önüne alındığında saha araştırmalarının akademik çalışmalara nitelik kazandıracağı düşünülebilir.

Yazar Beyanları

1. Araştırmacıların katkı beyanı: Bu makalenin yazarı xxxx, makalenin hazırlanması, araştırma tasarımı, yazılması, veri toplama, analiz ve düzenlenmesinden %100 sorumlu olup tek hak sahibidir.

2. Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

3. Etik Raporu: Bu araştırma makalesinde insan veya hayvan hakları ihlali olmadığı için etik kurul onayı gerekmemektedir.

4. Araştırma Modeli: Araştırma makalesi olarak hazırlanan bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yöntemin kaynak çeşitliliği bağlamında sunduğu imkanlarla yerli ve yabancı literatürle etkileşime girilmiştir. Doküman analizi protokollerine uygun olarak elde edilen bulgular, tartışılmış ve çıkarımlara gidilmiştir. Böylece Suriye'nin modern tarihinde büyük kırılmalar yaratan olayların, nitel araştırma yöntemlerinin merkezinde yer alan neden ve nasıl sorularıyla anlaşılması yoluna gidilmiştir.

References

Archival Documents

Republic of Türkiye, Presidency of the Republic of Türkiye State Archives, Republican Archives (BCA)

- BCA, 030.01/127.827.3, 23 March 1958.
 BCA, 030.01/69.434.15, 23 July 1958.
 BCA, 030.01/104.650.1, 31 May 1954.
 BCA, 030.01/63.389.2, 28 March 1962.

Republic of Türkiye, Presidency of the Republic of Türkiye State Archives, Turkish Diplomatic Archives (TDA)

- TDA, 559/36373.143404.1, 13 April 1949.
 TDA, 533/8316.5724.1, 2 November 1950.
 TDA, 553/8316.57521.2, 22 August 1952.
 TDA, 554/7750.47939.1, 2 April 1952.
 TDA, 533/8316.5724.2, 11 November 1950.
 TDA, 54/1257.9450.15, 28 March 1962.
 TDA, 54/1338.9486.98, 12 January 1974.

Modern Literature

Al-Qazazz, A. (1967). Military regimes and political stability in Egypt, Iraq and Syria. *Berkeley Journal of Sociology*, 12, 44–54.

Arı, T. (2014). *Middle East: Politics, War, and Diplomacy from the Past to the Present*. Bursa: Dora Publishing.

Ataman, M. (2012). Power struggle in Syria: The Ba'ath regime, social demands and the international community. SETA Report, No. 6, 1–58.

Babikian, N. S. (1980). Michel 'Aflaq: A biographic outline. *Arab Studies Quarterly*, 2(2), 162–179.

Cleveland, W. L. (2008). *A History of the Modern Middle East*. (Trans. Mehmet Harmancı). Istanbul: Agora Publishing.

Cumhuriyet. (31 March 1949). “Government coup in Syria.”

Cumhuriyet. (15 August 1949). “A new government coup in Syria.”

Cumhuriyet. (26 February 1954). “A new revolution broke out in Syria.”

Cumhuriyet. (27 February 1954). “Syria divided in two: The situation is chaotic.”

Duman, S. (2010). *The Formation of the Modern Middle East*. Istanbul: Doğu Library.

Eğri, T. (2016). The political economy of Syria (1970–2014). In Mehmet Akif Okur & Nuri Salik (Eds.), *Syria's Domestic and Foreign Policy from Independence to the Arab Spring* (pp. 213–234). Ankara: Nobel Academic Publishing.

Fieldhouse, D. K. (2018). *Western Imperialism in the Middle East 1914–1958*. (Trans. Merve Şahin). Istanbul: T&K Publishing.

Hinnebusch, R. (2002). The foreign policy of Syria. In Raymond Hinnebusch & Anoushiravan Ehteshami (Eds.), *The Foreign Policies of the Middle East* (pp. 141–165). London: Lynne Rienner Publishers.

Hürriyet. (13 April 1949). “The Greater Syria question.”

Hürriyet. (27 September 1954). “The threat of communism emerges in Syria.”

Iorga, N. (1948). *Ottoman History*. (Trans. B. Sıtkı Baykal). Ankara: Ankara University Press.

İnalcık, H. (1999). Ottoman methods of conquest. *Cogito Journal*, Ottoman Special Issue, 19, 115.

İnalcık, H. (2019). *Islam and the State in Ottoman History*. Istanbul: Türkiye İş Bankası Cultural Publications.

Karpat, K. H. (2009). *The Politicization of Islam*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press.

Khadduri, M. (1951). Constitutional development in Syria: With emphasis on the constitution of 1950. *Middle East Journal*, 5(2), 137–160.

Kireççi, M. A. (2012). *Arab Nationalism from Its Origins to the Present*. Ankara: Grafiker Publishing.

Koyuncu, A. A. (2017). Nationalism and nation-building efforts in Syria during the Hafez al-Assad era. *İçtimaiyat*, 1(1), 8–29.

Lewis, B. (2017). *Islam and the West*. (Trans. Çağdaş Sümer). Ankara: Akıl Çelen Books.

Little, D. (2004). The CIA and the cult of covert action in the Middle East. *Diplomatic History*, 28(5), 663–701.

Mercan, M. H. (2016). The basic parameters of modern Syria since 1970. In Mehmet Akif Okur & Nuri Salik (Eds.), *Syria's Domestic and Foreign Policy from Independence to the Arab Spring* (pp. 239–262). Ankara: Nobel Academic Publishing.

Middle East Institute. (1949). Developments of the quarter: Comment and chronology (March 1–May 31).

Milliyet. (24 February 1966). “Record: The 15th coup in Syria.”

Okur, M. A. (2009). A section from the Middle Eastern experience of imperialism: The French mandate in Syria. *Bilig*, Winter 2009, 141–154.

Okur, M. A., & Salik, N. (2016). Syria under Ottoman administration and the French mandate. In Mehmet Akif Okur & Nuri Salik (Eds.), *Syria's Domestic and Foreign Policy from Independence to the Arab Spring* (pp. 1–28). Ankara: Nobel Academic Publishing.

Ortaylı, İ. (2012). *The Realities of Recent History*. Istanbul: Timaş Publishing.

- Önhon, Ö. (2021). *Syria Through the Eyes of an Ambassador*. Istanbul: Remzi Bookstore.
- Pehlivanoglu, A. Ö. (2004). *The Middle East and Türkiye*. Istanbul: Kastaş Publishing.
- Öztürkci, A. (2020). Türkiye's Syria policy in response to the Husni Zaim coup. *Erciyes University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 57, 233–252.
- Sadowski, Y. (2002). The evolution of political identity in Syria. In Shibley Telhami & Michael Barnett (Eds.), *Identity and Foreign Policy in the Middle East* (pp. 137–154). New York: Cornell University Press.
- Salik, N. (2016). Society and politics in modern Syria (1946–2000). In Mehmet Akif Okur & Nuri Salik (Eds.), *Syria's Domestic and Foreign Policy from Independence to the Arab Spring* (pp. 31–65). Ankara: Nobel Academic Publishing.
- Schayegh, C. (2021). *The Middle East and the Making of the Modern World*. (Trans. Gül Atmaca). Istanbul: İletişim Publishing.
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye. *Political Outlook of Syria*. <https://www.mfa.gov.tr/suriye-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Accessed 08.12.2021).
- Tan. (16 August 1949). "The Syrian coup created wide repercussions."
- Topal, Ö. F. (2016). Social opposition and civil war during the Bashar al-Assad period. In Mehmet Akif Okur & Nuri Salik (Eds.), *Syria's Domestic and Foreign Policy from Independence to the Arab Spring* (pp. 67–98). Ankara: Nobel Academic Publishing.
- Quinlivan, J. T. (1999). Coup-proofing: Its practice and consequences in the Middle East. *International Security*, 24(2), 131–165.
- Walt, S. T., & Mearsheimer, J. J. (2014). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. (Trans. Elif Ocak). Istanbul: Zodyak Books.
- Winder, B. (1962). Syrian deputies and cabinet ministers, 1919–1959 (Part I). *Middle East Journal*, 16(4), 407–429.
- Volkan, V. D., & Itzkowitz, N. (2002). *Turks and Greeks: Neighbours in Conflict*. (Trans. Banu Büyükkal). Istanbul: Bağlam Publishing.